Централен съвет
на Българския антифашистки
съюз – София

Централен съвет на СОСЗР – София

Общински съвет на БСП – гр. Дупница

Общински съвет на БАС – гр. Дупница

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТЕМА
„85 години
от Септемврийското въстание
1923 година – минало и съвремие“

българска, първо издание

Редактор Минчо Найденов

Предпечатна подготовка и печат
„Илинден 2003“ ООД, София
Формат 1/16 от 60x84
П. к. 13 x 8

Издава: ИК „Нов свят“

София, 2009 г.

С б о р н и к

„Антифашисткото движение в България
1923 – 1944 г и съвременността“

(научно-теоретична конференция по случай 85 г.
от Септемврийското антифашистко въстание и 64 г.
от Девети септември)

Издателска къща „НОВ СВЯТ“
2 0 0 9

Научно-теоретичната конференция бе проведена по инициатива на Дискусионния клуб при ОбС на БСП – гр. Дупница и осъществена със съдействието и участието на представители на ЦС на БАС, ЦС на СОСЗР, ЦС на Съюза на ветераните от войните и Общински съвет на БСП и БАС – гр. Дупница.

Конференцията бе проведена на 05.09.2008 г. в почивна станция „Електра" - край Дупница. На нея присъстваха активисти на БСП, БАС, СОСЗР от общината и района, както и представители на тези организации от други общини на Югозападна България.

Настоящият сборник включва материалите, представени на конференцията.

Съставител и научен редактор:
доц. д-р Крум Чивиев

Кирил Ангелов
председател на ОбС на БСП, гр. Дупница

Уважаеми другарки и другари,

Дами и господа,

Благодаря Ви, че се отзовахте на поканата за участие в днешната дискусия посветена на антифашисткото движение в България 1923 – 1944 г. и съвременността!

От името на ОбС на БСП – гр. Дупница, на организаторите на конференцията и от мое име, Ви приветствам най-сърдечно с „Добре дошли !“, като Ви пожелавам приятно и полезно пребиваване тук, в полите на величествената Рила планина!

Тази местност наречена „Вангелова чешма“ е паметна с това, че само на 200 метра западно от почивната станция, в края на месец август 1941 г. е основана втората партизанска чета в страната от легендарния партизански командир Васил Демиревски – Желью.

Това съвпадение по време и място на нашата конференция (имам предвид навечерието на годишнината от Девети септември) е символичен знак на почит и уважение към героите-патриоти, загинали за една светла национална кауза, а именно– за свободата , независимостта и просперитета на България.

Надявам се, че днес няма да спорим по въпроса имало ли е в България фашизъм или не, защото с историческите факти и изобщо с историята не се спори, а се разговаря уважително.

С приятно вълнение искам да представя официалните гости на конференцията:

– Иво Атанасов,член на ВПС, председател на медийната комисия при НС

– почетен председател на БАС – проф. В. Вълканов

– действащият председател на БАС Чавдар Стоименов

– членът на ПБ и Секретар на ПБК проф.д-р Минчо Минчев

– членът на ПБ на ПБК и герой на социалистическия труд

Иван Станев

– Председателят на Обл Съвет на БАС – гр. Кюстендил-Севда Демиревска.

– Присъстват представители на БСП и БАС от съседните общини: Бобов дол, Бобошево, Кочериново, Рила, Сапарева баня, активисти на БСП и БАС от Дупница, ветерани от войните, млади социалисти и антифашисти от София, Благоевград, Кюстендил, Дупница и др.

Приветствие

Иво Атанасов,
член на ВС на БСП,
председател на Медийната комисия
при Народното събрание на РБългария

Уважаеми другарки и другари,

Преди всичко искам да благодаря за поканата на настоящата конференция, посветена на един от най-спорните въпроси на нашето време, а именно – в България имало ли е фашизъм или не. Аз не съм съвременик на онази епоха, когато из цяла Европа е шествал германския Вермахт – един от символите на тогавашния класически фашизъм. Но има достатъчно доказателства и свидетелства за извършените чудовищни престъпления срещу човечеството от страна на немските нацисти.

Да споменем за лагерите на смъртта – Освиенцум, Дахау, Треблинки, Майданек, да погледнем масовите гробове в Лидице, Катин, Пискаревское, където по най-категоричен начин се виждат последствията на фошизма облечен във военна униформа. Или да се вгледаме в ужасяващите снимки на децата, които са пътували в конски вагони, за да бъдат умъртвени в газовите камери на концентрационните лагери 1942-1944 г.

Тези и много други очевидни факти са предостатъчни, за да сложим край на безпочвените твърдения на някои самообявили се изследователи на историята, че в България не е имало фашизъм.

На тях и на техните подръжатели бих им казал: господа, погледнете обективно историята, погледнете фактите, така както са запечатани във времето. Там ще видите образите на децата от Ястребино, ще чуете детските писъци на героите от Белица, ще се отвратите от палачите на Вапцаров, на ген.Заимов, на Антон Иванов и хиляди други достойни патриоти на България.

Както се казва от фактите на по-силни аргументи няма, те са

толкова убедителни, че не се нуждаят от тълкуване. Ето защо истината не може да бъде изопачавана, ако се подходи обективно към историята. А тази истина е неоспорима – да, в България е имало фашизъм. Това е достатъчно основание да не допускаме подобни изстъпления срещу хората в нашето съвременно и цивилизовано общество, както и в бъдеще.

Днес не сме застрашени от онзи варварски фашизъм, характерен за средата на 20-ия век. Новото време, в което живеем ни поднася други екстремистки прояви, които наподобяват класическия фашизъм. В много европейски страни и у нас има отделни прояви на неофашизъм, срещу който трябва да се води сериозна и ефективна съпротива. Има представители на младежки движения, които дават воля на крайно десни възгледи, призовават към етническо прочистване, към геноцид. Това не бива да се допуска!

От името на ВС на БСП и от ръководството на Народното събрание Ви поздравявам за тази конференция и желая ползотворна работа.

Встъпително слово

доц.д-р Крум Чивиев

Уважаеми дами и господа,

Поводът за провеждането на настоящата научна конференция е 85 годишнината от Септемврийското антифашистко движение в България 1923 г. и 64-та годишнина от Девети септември 1944 г. Но причината, мотивът за днешната дискусия е обстоятелството, че през годините на преход към демократично общество, у нас упорито се разпространяваше спекулативната теза за липса на фашизъм в България, а следователно не е имало и организирано антифашистко движение.

Подобна теза обслужваше и обслужва интересите на определени политически сили, които искат да пренапишат и изопачат новата национална история, които преследват користни цели, без да отчетат историческите реалности, фактите и събитията от близкото минало. Някои набедени политици и псевдоизследователи забравят, че в аналите на историята остават само истини, а не техни подобия.

Именно върху историческите истини науката достига до определени изводи и поуки, които трансформирани в полезни прагматични политически решения се отразяват позитивно върху бъдещето на обществото. Едно от най-ценните качества на историческата наука е, че тя предоставя на обществената памет изобилие от факти, аргументи и събития, върху които може добросъвестно да се разсъждава, да се правят научно обосновани обобщения и прогнози. Отговорност и достойнство на политиците е да се съобразяват с поуките на историята, да недопускат повторение на фатални грешки, които впоследствие се заплащат с цената на хиляди човешки жертви, с огромни материални щети и териториални загуби.

Днешните поколения българи осъзнават историческата необходимост за признателност към саможертвата и героизма на пле-

ядата антифашисти, повечето от тях на младежка възраст, които с удивително силна вяра и убеденост бяха се обрекли на една велика кауза – свободна, независима и просперираща България.

Предлагам дискусията да се концентрира върху три основни аспекта:

1.Нови изследвания и доказателства за изстъпления на реакционните сили срещу участниците в антифашисткото движение у нас.

2.Съвременни прояви на ксенофобия, етническо противопоставяне, ненавист и други форми на неофашизъм и тяхното преодоляване.

3.Реална свобода, социална справедливост и равни шансове за развитие и изява на личността – главни насоки в усилията на съвременната цивилизация.

Призовавам, дами и господа, към спокойна, делова и градивна агмосфера! Всички, които са вътрешно мотивирани – ще имат възможност да участват в дискусията в рамките на предложения регламент!

I. Антифашисткото движение в България 1923-1944 г.

Септемврийското въстание. Основни характеристики

Проф. Велко Вълканов
Почетен председател на ЦС на БАС

Въстанията на един народ са белег за неговата зрялост. Те са атестат за правото му да живее в съответствие със своята национална и социална природа. Народ, който не е в състояние да се бори за собствената си свобода, няма право на нея. Разгледан от една такава гледна точка, нашият народ заслужава най-висока оценка. Той неведнъж се е вдигал на въстание, за да отстои своето бъдеще. Той доказа своите високи качества и с участието си в Освободителната руско-турска война, която бе спечелена не другаде, а на Шипка. Именно при отбраняваната от българските опълченци Шипка бе спряна армията на Сюлейман паша, тръгнала да се съедини с армията на Осман паша в Плевен с всички изгледи да обърне хода на войната. Имаме поради това всички основания да кажем, че на Шипка, България съизвоюва своята свобода. Недостойни българи са следователно ония, които без вякакво притеснение преповтарят изречената в моментен гняв реплика на П.Р.Славейков, реплика, която не желая дори да възпроизведа.

В историята на нашия народ има твърде много въстания, едни от които са срещу чужди, други срещу собствени поробители. От въстанията срещу чуждите поробители заслужава да споменем Чипровското, Априлското, Кресненско-Разложкото,Горнаджумайс кото, Илинденско-Преображенското.

Въстанията срещу собствените поробители започват почти веднага след Освобождението.

В края на миналия век в много райони на страната – Варненско, Русенско, Разградско, Търновско, Горнооряховско, Свищовско, Шуменско, Добричко – избухват масови селски бунтове срещу

така наречения десятък – данъка, по силата на който от селяните са вземали една десета част от тяхното производство. Бунтовете са жестоко потъпкани: само в Дуранкулак са убити и ранени около 90 души. Но те постигат все пак своя успех – през 1901 г. десятъкът е заменен с поземления данък.

Близо две десетилетия по-късно България преживява Владайското въстание. През септември 1918 г. българските войници, разбунтували се срещу Фердинанд и неговото правителство, тръгват към София, за да им потърсят отговорност за очертаващата се по тяхна вина национална катастрофа. На 27 септември в Радомир, България е обявена за република, за председател на която е провъзгласен Ал.Стамболийски, а за неин главнокомандващ – Райко Даскалов. С помощта на немски военни части правителството смазва въстанието. То не успява да осъществи основната си цел – премахването на монархията, но постига все пак успех – цар Фердинанд, най-омразната политическа фигура, е принуден да абдикира.

През 1923 г. избухва Юнското въстание като отговор на извършения срещу законното правителство на БЗНС деветоюнски военнофашистки преврат, при който министър-председателят Александър Стамболийски и много други дейци на БЗНС са зверски убити. Поради разногласия между двете най-големи леви партии – БЗНС и БКП (т.с.) – юнското въстание завършва с неуспех. Но все пак не бе лишено от смисъл, защото от него се роди славното Септемврийско въстание от 1923 г.

Септемврийското въстание има твърде богата характеристика, която го отличава от всички предишни въстания.

1.Септемврийското въстание бе най-масовото народно въстание след Освобождението.

Започнало в Мъглиж (на 13 и 14 септември), въстанието бързо обхваща целия старозагорски район (Стара Загора, нова Загора, Чирпан). Особено масово е то в Североизточна България, където се намират неговите ръководители – Васил Коларов, Георги Димитров и Гаврил Генов. Ожесточени боеве се водят във Варна, Фердинанд (Михайловград, сега Монтана), Оряхово, Берковица, Бяла Слатина, Лом, в Белоградчишко, Видинско. Въстава на-

селението в Разложко, Петричко, в Пловдивско и Пазарджишко, в Самоковско и Ихтиманско, Плевенско и Шуменско, Новопазарско, Грудовско и в редица други райони на страната. Почти няма район в страната, който да не е обхванат – в една или друга степен – от пожара на бунта. В редица села и градове въстаниците успяват да завземат и властта.

2.Септемврийското въстание бе най-организираното народно въстание. То бе продукт не на стихията, а на осъзнатата необходимост от организирана съпротива на всички антифашистки сили срещу Деветоюнското военнофашистко правителство. ЦК на БКП (т.с.) не без помощта на Коминтерна и главно на Васил Коларов и Георги Димитров бързо преодолява усвоената на Девети юни погрешна тактика, основана върху тезата , че БКП (т.с.) трябва да остане неутрална в борбата между двете фракции на буржоазията– селската и градската. На своето заседание от 5-7 август 1923 г. ЦК приема решение да се пристъпи към „всестранна подготовка на масово въоръжено въстание“ срещу узурпиралата властта реакционна буржоазия. Полагат се усилия за изграждането на единен антифашистки фронт с участието преди всичко на БЗНС. Но Септемврийското въстание показва за съжаление някои сериозни недостатъци тъкмо в своята организация. В редица големи градове – София, Пловдив, Варна, Русе, Враца, Бургас и други – партийните ръководства не проявяват необходимата решителност, поради което там то е разгромено преди да е започнало. По този начин бе предопределен неуспехът на въстанието в цялата страна.

3.Септемврийското въстание съществено се различава от другите въстания и по равнището на обществено-политическите задачи, които си бе поставило. То бе въстание не по повод една или друга социална неправда, а срещу самия характер на държавната власт. То трябваше да събори монархофашистката власт и да установи нови тип власт – власт на работниците и селяните, работническо-селска власт.Тази задача на въстанието намери израз и в добре известното открито писмо на Васил Коларов и Георги Димитров до работниците и селяните: „Горе главите! – се казва в писмото. Поражението ще ни научи как да победим! Въпреки всичко ще

бъде работническо-селско правителство в България!“ Може да се каже, че Септемврийското въстание бе не просто и не само първото антифашистко въстание в Европа, но и първото класово въстание у нас. То бе по същество социална революция.

4.Септемврийското въстание бе едно изцяло легитимно въстание. От определена гледна точка всяко въстание на народа е легитимно, доколкото именно народът е суверенът в държавата. Неговата воля, а не волята на отделни лица или група от лица е същинският закон в страната. Но освен това общо основание, Септемврийското въстание се опира и на още едно, специфично за случая основание. То бе въстание срещу една несъмнено нелегитимно власт, власт на престъпната групировка, наречена Демократически сговор, която чрез военен преврат свали легитимното правителство на БЗНС. Легитимно право на народа е да използва всички средства, за да възстанови своята нелигитимно отнета легитимна власт. Доколкото нелигитимната власт използва оръжие срещу народа, дотолкова става лигитимна и употребата на оръжие от страна на народа срещу тази власт. Въоръжената съпротива е дълг и право на всеки народ, чиито суверенни права са нелигитимно отнети.

Септемврийското въстание бе брутално смазано. Срещу зле въоръжения народ правителството на кръволока Цанков изпраща освен редовната войска още и спешно мобилизираните 3000 офицери, подофицери и войници от запаса, както и главорезите от така наречените шпицкоманди. Избити са хиляди работници и селяни, други хиляди са арестувани, стотици са принудени да потърсят спасение в съседна Сърбия.

Деветоюнското правителство използва Септемврийското въстание, за да повдигне на нова степен своята нелегитимна борба срещу народа. На 4 януари 1924 г. сговористкото Народно събрание приема Закон за защита на държавата (ЗЗД), който всъщност е закон за защита срещу народа.С този закон бе създадена „правна“ основа за предприеманите срещу левите сили репресивни мерки, а с приетото на 16 март 1925 г. изменение на този закон бяха увеличени основанията за налагане на смъртно наказание. Въз основа на ЗЗД в началото на април 1925 г. Върховният касационен

съд разтурва БКП (т.с.), Партията на труда, Комунистическия младежки съюз, Общия работнически синдикален съюз и кооперацията „Освобождение“, при което имотите им са конфискувани.

Не би могло обаче да се каже, че Септемврийското въстание е изобщо неуспешно. Неговият успех се прояви в близкото бъдеще. То изгради единодействието на левите сили и преди всичко, между най-големите народни партии БНП (т.с.) и БЗНС, като по този начин предопредели успеха на Деветосептемврийското въстание от 1944 г.

Доколкото са въстания на народа, Септемврийското и Деветосептемврийското въстания силно се родеят. Но те естествено имат и свои различия.

Септемврийското въстание бе едно разгромено въстание. Деветосептемврийското въстание, напротив, бе едно победоносно въстание. Самият факт на победата обаче не е достатъчен, за да предопредели крайната оценка на едно въстание. Съществуват някои показатели, по които Септемврийското въстание заслужава да получи една много висока оценка.

Деветосептемврийското въстание успя, но то едва ли щеше да успее без решаващата помощ на Съветската армия. През септември 1944 г. фашистката държава разполагаше освен с крупни полицейски сили и с една многобройна и добре въоръжена армия. Зле въоръженият народ трудно можеше да се справи с нея, ако зад него не стояха световните антифашистки сили и преди всичко Съветския съюз.

Септемврийското въстание, обратното, разчиташе единствено на себе си, т.е. единствено на собствените сили на народа. То се разгърна и в една крайно неблагоприятна международна обстановка. Европа се фашизираше, а Съветският съюз едва бе укрепнал. Въпреки това Септемврийското въстание бе на границата на успеха. Ако не бяха допуснати някои съществени грешки в неговата подготовка и организация, то можеше да постигне поставената задача – да установи работническо-селска власт в България. Друг е въпросът, разбира се, доколко извоюваната работническо-селска власт щеше да се задържи. Фашизираният Запад по всяка вероят-

ност щеше да организира разгрома на народната власт, както стана в Унгария.

Проследявайки основната характеристика на Септемврийското въстание, ние не можем да отминем неговия трагичен завършек – атентата в църквата „Света Неделя“ през април 1925 г.

Някои наши политици, между които и един Гиньо Ганев, с особено усърдие подчертават терористичния характер на атентата в „Света Неделя“. Те обаче отбягват да отговорат на въпроса, какво всъщност предизвика атентата. Да, атентатът в „Света Неделя“ бе терористичен акт, доколкото негова жертва станаха и невинни български граждани, но той бе отчаян отговор на терористичната война, която фашизираната буржоазия у нас поведе срещу народа ни. Червеният терор бе пряко последица на белия терор. Това не е оправдание, а обяснение, което не бива да се пренебрегва. Трябва при това да се подчертае, че атентатът в „Света Неделя“ бе предизвикан не само от текущия, но и от очертаващия се бъдещ бял терор, който обещаваше да бъде още по-безогледен.

След разгрома на Септемврийското въстание Военният министър генерал Иван Вълков, изпълнявайки съответно даденото му поръчение, издава тайна заповед до началниците на военните гарнизони да започнат подготовка за ликвидиране на водачите на лявата опозиция:

„Всички гарнизони и военни единици да влязат във връзка с местните органи на властта за съгласуване средствата на борба срещу комунистите и земеделските служби. Преди всичко трябва да се ликвидират най-способните и най-смелите носители на тези идеи – интелигенцията.В най-кратък срок да се съставят списъци на тези хора, за да може в даден момент да се унищожат всички техни водачи – виновни или невинни...“. Зловещият план за една нова „Вартоломеева нощ“ е разобличен от народния представител Петко Д.Петков (БЗНС), заради което той по-късно бива убит от правителствен агент.

Заплашена от масово изтребление, БКП (т.с.) и другите леви сили търсят форми на самозащита. Избрани са, за съжаление, не най-подходящите. Срещу намерението на правителството да уни-

щожи ръководството на левите сили, някои дейци от военния комитет на БКП (т.с.) излизат с реципрочното намерение да ликвидират – с един удар – цялата управляваща клика. Те са смятали, че ще могат да осъществяват това свое намерение, именно чрез атентат в църквата „Света Неделя“, в която на 16 април 1925 г. по повод опелото на убития два дни преди това генерал Коста Георгиев е щяла да да се събере начело с цар Борис III цялата управляваща върхушка. Последиците от атентата са обаче с обратен знак.

Атентатът бе добре дошъл за най-реакционните сили у нас. Настъпват ужасните априлски дни и нощи, когато властите и различните „неотговорни фактори“ избиват нови хиляди български граждани, повечето от които нямат никакво отношение към атентата. Жертва на репресиите стават изтъкнати представители на БКП и БЗНС Иван Манев, Александър Боримечков, Ана Маймункова, Жеко Димитров, Тодор Страшимиров, Димитър Грънчаров, Христо Косовски, Темелко Ненков, Николай Петрини, както и видните интелектуалци и творци Гео Милев, Йосиф Хербст, Христо Ясенов, Сергей Румянцев.

Април` 25 бе страшният епилог на Септемврийското въстание. Деветоюнците убиваха и убиваха. Но, ако можеха да убият въстаниците, те не можеха да убият въстанието. То продължи да се развива и минавайки през съдбовните 1941-1944 г., завърши в победното Деветосептемврийско въстание. Можем следователно да кажем, че победата на 9 септември 1944 г. е всъщност победа на славното наше Септемврийско въстание.

Антифашистката съпротива в Кюстендилски окръг 1923 – 1944 г.

Исторически обзор и поуки

Доц. Гале Христов

Уважаеми ветерани от антифашистката борба,
Другарки и другари,

Похвална е инициативата на Общинския съвет на БСП, както и на общинското ръководство на БАС, СОСЗР и Съюза на ветераните от войните в гр. Дупница за провеждане на научна конференция на тема „Антифашисткото движение в България и съвременността“, посветена на 85-годишнината от Септемврийското въстание и 64-години от 9 септември 1944 г.

Това е необходимо, за да направим исторически обзор на тези изключително важни събития в живота на страната, да се постараем да откроим главните задачи, които трябва да решаваме днес и утре, за да живеем по-нормален живот в съответствие с нашия велик социалистически и антифашистки идеал.

Изходната основа за историческия обзор е характеристиката на българския фашизъм. Тук професор Велко Вълканов направи точна оценка. Българският фашизъм имаше свои особености, но беше паракселанс побратим на немския фашизъм. И той имаше своя идеология, не можа обаче да формира своя партия подобна на националсоциалистическата в Германия, но затова пък прие мракобеснически закони за борба с инакомислещите, въвлече България във война на страната на фашистките държави и създаде мощна репресивна държавна машина за борба срещу грамадното мнозинство от българския народ.

Низките духовно и интелектуално се старят да докажат, че

в България не е имало фашизъм, а следователно не е имало и антифашистка борба, не е имало 9-то септемврийско антифашистко въстание, а обикновен преврат. Даже нещо повече. Опитват се „научно“ да развият тезите си. Това обаче не може да стане поради тяхната духовна и интелектуална бедност и безспорните исторически факти. Партизаните и членовете на бойните групи са 30 000, убитите партизани 9 140, ятаците и помагачите са 200 000, убитите ятаци и помагачи 20 000, изгорелите къщи 2 139, преминалите през полицейските участъци 64 545, през концлагерите и затворите 31 350, участниците в Отечествената война са 416 854, а загиналите в нея 10 753. Тези потресаващи цифри са не само най-яркото доказателство за епичната борба, която лява България в продължение на 22 гадини води, но ни задължават още един път да сведем глави пред тяхното себеотрицание и да работим още по-упорито за реализирането на техните идеали. Моята задача е да се спра на основните моменти от антифашистката съпротива в нашия окръг с оглед на това да се направят по-точни изводи за нашата работа.

Обзорът ще бъде направен на основата на най-обща историческа характеристика на страната по това време и ролята на БКП и левите сили.

На 9 юни 1923 г. е свалено законното правителство на БЗНС начело с великия Александър Стамболийски и е установена открита монархофашистка диктатура до 9 септември 1944 г.

БКП (т.с.), която през май 1919 г. бе приела нова програмна декларация включи диктатурата на пролетариата в свой официален документ, очерта целите и задачите, за които се бореше: социалистическа съветска република експроприация и социализация на средствата за производство и размяна; всестранна защита на труда на работниците, селяните и малоимотните.

Заедно с това тя очерта и основните средства за тяхната реализация – от масовите акции до въоръженото въстание.

Тези програмни намерения бяха реализирани на 9 септември 1944 г. А степента на революционната борба бе конкретен отговор на изстъпленията на фашистката власт.

По проблемите свързани с участието на нашия окръг в анти-

фашистката борба са публикувани много статии, спомени на активни участници, издадени албуми.

В историята на окръжната организация на БКП, издадено през 1984 г. е отделено подобаващо място на тези въпроси.

Сред публикуваните статии и очерци за антифашистката съпротива заслужава да се открои изключително колоритния като личност и журналист Любомир Трайков, който почина преди 20 години. Особено място заема и партизанинът от Кюстендилския отряд Кирил Апостолов – Китодар. Той издаде три книги и направи три филма. В тях и особено в книгата „Български фашизъм“ разгледа основните похвати на полицията и следователите в борбата срещу антифашистите – побоища, жестоки мъчения, физически инквизиции и убийства.

Заедно с това той проследява последните мигове на една част от падналите антифашисти, мъките на майките на загиналите, с които той провеждаше често срещи. Публикувани са спомени на партизаните от Дупнишкия отряд: Моис Аврамов, Славчо Георгиев и на партизаните от Кюстендилския отряд – Кирил Велинов, Мирчо Асенов.

Специално внимание следва да отделим на спомените на ген.-лейт.Петър Илиев – „В леговището на вълците“.

А сега ще се спра по-конкретно на антифашистката борба през отделните периоди.

Най-напред за периода юни 1923-1925 г.

Военнофашисткия преврат на 9 юни 1923 г. бе изненада за окръжната организация на БКП (т.с.). Срещу извършения преврат се надигат спонтанно привърженици на БЗНС. Околийският началник в Дупница предприе неуспешен опит да атакува тп станция в града, която бе заета от войскови части, минали на страната на заговорниците. Последва нов опит за завземането й. Този път той е организиран от кмета на града Димитър Грънчаров, помощник кмета Горги Томов, подпомагани от голяма група земеделци. Но и този път без резултат. В селата Бобов дол, Бабино, Мламолово, Голяма Фуча, Долистово са формирани въоръжени групи, които в местността „Бинека“ са спрени от войскови части. Срещу извършения

преврат се надигат селата Дяково, Кременик, Джерман, Рила.

Окръжната организация на БКП прие решение на ЦК за неутралитет и не предприе организирани действия.

След деветоюнския преврат и дадените указания от ЦК на БКП през август и септември целият окръг се готви за въстание, но то остава провалено, поради арестуването в навечерието му на членовете на революционния комитет начело със Станке Димитров и други ръководни дейци. Само в Дупница са арестувани 47 членове и съмишленици на партията. Реално въстание в окръга избухва в село Бобошево. Местният партиен комитет разработва план за военни действия. Селото е било разделено на 5 района и са осигурени 40 пушки, 1000 патрона, 20 бомби. След получаване на паролата рано сутринта на 23 септември е формиран въоръжен отряд от около 40 души. Завзети са общината, пощата, полицейския участък, кооперацията и всички входни пътища. Свален е комендантът и е назначен друг на негово място. Над общината се развява червеното знаме. Но радостта на населението от установената работническо-селската власт е кратка. Тъй като околните села не въстават съпротивата на бобошевските въстаници е сломена. И тогава идва най-страшният момент. Убити са 20 души, а други умират от раните си впоследствие. Ръководителят на въстанието 32 годишният поручик и юрист Никифор Бибин е изгорен в пещите на дирекцията на полицията на 5 май 1925 г. В други селища въстания в окръга не избухват. След потушаването му в страната и окръга е предприета истинска хайка срещу комунистите и земеделците. По данни на Кюстендилския окръжен управител за няколко дни броят на арестуваните възлиза на 117 души.

На 27 септември край Кюстендил зверски е убит Радослав Нотев от село Голям Върбовник, член на постоянното присъствие на БЗНС и редактор на в.“Младежко знаме“. Покъртителен е начинът, по който е извършено убийството на земеделеца Стоилко Дикелски от с. Пелатиково.

Стоилко е 26 годишен, секретар на БЗНС, с четири деца. Участвал е във Владайското въстание. На 9 юни формира група от селата Пелатиково и Смоличино за борба срещу превратаджиите. В се-

лото пристига небеизвестния главорез Бърльо и иска откуп от баща му Мано. С мъка той събира парите. Но след известно време Стоилко е арестуван. Най-напред отрязват ръцете и ушите му и избождат очите. След това го обесват и му отрязват главата. Близките му не са могли да го погребат по нормален начин, затова изчакват смъртта на бабата на Стоилко и в колата с нейното тяло е поставена главата му и са поканени два попа, по християнски е погребан и той. Ето така е погребана отрязаната глава на този недостижим българин. Какво е това господа, които грачите и се опитвате да осмеете тази велика борба?

Непосредствено след въстанието е нанесен тежък удар на окръжната организация на БКП и на левите земеделци, на младежката комунистическа организация. В края на 1923 г. и началото на 1924 г. възобновяват своята дейност членовете на кооперация „Освобождение“, женските групи и други. Възстановени са комсомолските организации. Обновено е ръководството на окръжния комитет на БКП. Поради това, че Станке Димитров е избран за секретар на ЦК на БКП, секретар става Йордан Златарев.

В законодателните избори на 18 ноември 1925 г. БКП и БЗНС получиха 8 722 от всичко 51 704 гласа. Окръжната организация на БКП практически премина в нелегалност. На практика ядките и фракциите се налагат като основни форми на организация. Изпълнявайки решенията на Витошката нелегална конференция през май 1924 г. окръжната организация започна практически подготовка за ново въстание. През юни 1924 г. бе изградена военна организация. Военната организация се заема активно с набавяне на оръжия по различни пътища – от закупуването му с лични средства до внасянето му отвън. От Югославия внасят големи количества оръжия, чрез 6 нелегални канала. Само от края на август 1924 г. до края на годината са пренесени 1 200 пушки, 200 пистолета и големи количества боеприпаси. Изградени са над 94 бойни ядра с повече от 740 души. Окръжната военна организация разработва конкретен план за въстаническите действия в окръга.

В началото на 1925 г. в хода на подготовката на въстанието са нанесени първите удари на военната организация. Следващият го-

лям удар върху окръжната организация е след априлския атентат. В окръга са арестувани над 60 души. Голяма част от арестуваните са избити без съд и присъда. В дните на тази кървава вакханалия загива сътрудникът на ЦК на БКП Зинови Григоров и неговата другарка Мара Григорова, пламенният партиен организатор Димитър Грънчаров, секретарят на ОК на БКП Йордан Златарев, секретарят на ГК на БКП в Кюстендил Павел Петров, изтъкнатите комунисти от окръга Георги Стоянов, Петър Ников, Георги Гиздов, Стоян Лещански, земеделците – единофронтовци Александър Нотев и Манаси Тасев, анархистът единофронтовец Радивой Каранов и много други. Въпреки кървавия погром през периода 1923-1925 г. реакцията не успява да задуши недоволството в окръга.

Макар и преминала в нелегалност окръжната партийна организация събира силите си за борба с нови форми и средства. В окръга са положени основите на легалната работническа партия и са изградени редица групи в селата.

На 15 май 1928 г. с активното участие на Стоян Симеонов и Кастадин Лучански в Кюстендил е учредена организация на РМС. Постепенно са възстановени разрушените работнически и масови организации, възстановени са тютюневите, шивашките и обущарски секции. В дните на Лайпцигския процес РП и РМС разпространяват позиви, написани на ръка в защита на Георги Димитров, Попов и Танев. Издигат се искания за повишаване и подобряване условията на труд, спиране на екзекуциите, пълна и безусловна амнистия, легитимиране на БКП за работническо-селска власт. Провежда се активна дейност за разобличаване клеветите срещу Съветската република.

През 1933 г. в Кюстендил под ръководството на РП и БЗНС се провежда протестна антифашистка демонстрация срещу посещението на кръволока Александър Цанков. Организациите на РП, БЗНС и РМС издават позиви и приканват гражданството на публичен протест. Въпреки забраната на площада се провежда голяма демонстрация, която освирква нежелания гост с думите „Вън убиецът на българския народ; Напуснете Кюстендил“. Срещу насъбралия се народ фашистите хвърлят войска и полиция.

През пролетта на 1940 г. партийните организации в окръга активизират дейността си. Участието на партията в изборите направи нейните лозунги популярни сред всички слоеве на населението. Активизират се ремсовите организации. Основни политическа задача става борбата против въвличането на България във Втората световна война. Разгърна се активна дейност за сключване пакт за взаимопомощ между България и СССР.

По време на Соболевата акция до царя, правителството и народното събрание бяха изпратени стотици писма и телеграми.

На 22 юни хитлеристка Германия напада вероломно СССР, което изправи на крака цялото прогресивно човечество. Започваше Великата отечествена война на съветските народи. По-голямата част от комунистите и прогресивните хора от окръга посрещнаха с горещо одобрение курс на въоръжена борба срещу хитлеристите и българските фашисти, оглавена от Политбюро на ЦК на БКП. След решението на Политбюро околийският комитет на партията в Дупница се заема с всички сили да организира въоръжената борба в околията. На 2 юли 1941 г. при опит за арест тютюневите работници, членове на околийския комитет на БКП Васил Демиревски и Асен Орански поемат пътя на нелегалната борба.

На 22 юни в Балкана излизат Никола Чуковски и Славе Максимов. С излизането през август на Стоил Данаиолв, Димитър Бедников и Васко Манолов, а по-късно и на Събка Златанова – първата партизанка в България, Моис Аврамов се сформира втората партизанска чета с командир Васил Демиревски. Положени бяха големи усилия за снабдяване с оръжие и патрони.

През пролетта на 1943 г. броят на партизаните достига 25. На 10 юли е сформиран партизанският отряд „Коста Петров“ с командир Васил Демиревски. Дупнишкият партизански отряд провежда много акции. Първата от тях е в самия център на Дупница, където през септември 1943 г. четирима партизани начело с командира Жельо ликвидират опасния полицейски началник Лаков.

През зимата на 1943 / 44 г. партизаните разпределени по групи разгръщат политическа и организаторска работа – укрепват партийните и ремсови организации, изграждат ОФ комитети, създават

яташки бази, сформират бойни групи. В резултат на тази дейност отрядът през пролетта на 1944 г. достига 120 души, а на 9 септември 1944 г. – 300 души.

Акциите на отряда не спират. През юни чета с 40 души води борба с войскова част в село Дебели Лаг. Четата на Георги Соколов, която действаше в района на Разметаница ликвидира кметовете на селата Таваличево и Мърводол.

На 25 юни четата отсяда в село Еремия в една плевня. Предадена, тя е обкръжена от ловна рота в състав 200 души. Четата е разбита и в боя загиват Георги Илков Божилов – Колката, Анани Георгиев Стойнев – запорожеца, Кирил Серафимов Спасов – Марат, Петра Димитрова Лисичкова – Рада, Петър Теофилов Пейчев, Атанас Тошев – Огнян, Георги Иванов Харалампиев, Методи Николов Халваджийски, Първан Стоянов Кашукеев, Тодор Кирилов Савов, Христо Миланов Попхристов, Никола Симеонов Чучулков – Кирчо, Димитър Апостолов Цветанов-Варната, Георги Соколов – Орела, Любен Шилегарски-чичо Люб, Борис Барбулски. Това е най-черната дата в историята на отряда.

В борбата в различни периоди намират смъртта си и изявените дейци на Дупнишката партийна организация Никола Чуковски – Бончук, Виолета Йосифова Якова – Иванка, Иван Христов Демиревски-Ганке, Мара Николова Петлякова, Никола Стоичков Величков-Севдата, Димитър Начев Крушовски, Славе Костадинов Максимов-Янко.

На 20 август 1944 г. се обединяват Дупнишкият, Горноджумайският и Разложки отряди и е сформиран Рило-Пиринският отряд с командир Васил Демиревски, с основна задача да нанесе удари върху оттеглящите се от Беломорието немски части.

Първият голям удар, който отрядът нанася на врага – на 24 август е в долината на р.Рилска. Провежда се една от най-големите партизански акции в страната – Жабокрекската, насочена пряко срещу немците. Едновременно са нападнати 4 обекта. Разгромена е почивна станция с немски офицери и войници. Убити са 30 души, взети са 25 картечници , 4 бомбохвъргачки, 178 пушки и голямо количество бойни и хранителни припаси. Унщожен е немски бензи-

нов склад. Изгорени са помещенията на немското поделение и на немското дружество „Гранитоид“, запалени са над 20 мотоциклета и леки коли. В проведената акция Рило-Пиринският отряд не дава нито една жертва. Този факт, както и всичко изложено показва, че акцията е била перфектно организирана и проведена. Свой реален принос в антифашистката съпротива дадоха и най-смелите народни синове и дъщери на Кюстендилско. Идеен ръководител става пламенния трибун и безстрашен революционер Димитър Каляшки, а след неговат смърт Стоян Лудев. В обстановка на най-активна работа при явни грешки в организацията, полицията арестува над 150 антифашисти. Военен съд подвежда под отговорност 53 партийни и ремсови дейци и им налага тежки присъди.

На 28 февруари 1943 г. полицията уби в родната му къща в с. Жиленци Д.Каляшки, което бе тежка загуба за партийната организация в околията и страната.

През лятото на 1943 г. група партийни и ремсови дейци преминават в нелегалност. На 12 ноември в къщата на Славе Костадинов в село Полетинци бяха положени основите на Кюстендилския партизански отряд с командир отначало Драган Картенски, а след това Кирил Велинов. Отрядът провежа серия о акции. Унищожени са общинските архиви в Берсин, Драгойчинци, Богослов. Всички мандри в околията са разрушени. Акциите се провеждат съпроводени с огромна разяснителна работа. Голяма роля изиграва отрядът и за сформирането на канали за излизане на нови партизани. В резултата на дейността си партизанския отряд достига през юли 180, а на 9 септември наброява 300 души. Кюстендилският отряд води редица боеве с войски и жандармерия при село Рибарци в Горановската гора, Страдалово и местността „Черенец“. В Краището, съвместно с Кюстендилския отряд действа и Благоевградския отряд. С успешните си действия, той дава достоен принос за разклащане устоите на фашистката власт. В борбата против монархофашистката диктатура загинаха такива дейци като: Стоян Лудев, Стоян Стоименов, Крум Зарев, Любчо Харалампиев, Георги Григоров-Фордей, Боян Стоименов Милушев, Кирил Григоров-Левски и много други възпитаници на партията и РМС. Окръжна-

та партийна организация даде своя реален принос за спасяването на българските евреи от вътрешността на страната, работейки съвместно с видния кюстендилец Димитър Пешев – зам.председател на Народното събрание. Партизанските отряди в Дупница и Кюстендил създадоха стегната организация за завземане на властта на 9 септември 1944 г.

Какви обобщени изводи и поуки можем да направим от участието ни в антифашистката борба?

1.Както бе вече изтъкнато БКП записа в програмната си декларация през 1919 г., че реализирането на своята главна цел – установяването на социализъм е свързано и с методите на революционната борба – въоръжени акции и въстание. Практиката на революционната борба, разгоряла се през тези 22 години бе реален и адекватен отговор на бруталността на фашистката власт доведе до установяване власт на народа и създаде условия за изграждане на социализъм в страната.

2.В борбата срещу фашизма както в страната, така и в нашия окръг се включиха работници, селяни, ремсисти, земеделци, членове на БКП, БРП и БЗНС.

В неравната борба с фашизма загинаха над 330 смели народни синове, главно на младежка възраст любили-недолюбили. Можем само да немеем пред техния морален подвиг и саможертва.

Те останаха верни на социалистическия и антифашисткия идеал и със смъртта си направиха необходимото за неговата реализация.

3.В неравната борба с фашистите, загинаха редица дейци с национално значение: Станке Димитров – секретар на ОК на БКП, секретар на ЦК на БКП с изключителен принос за провеждане новия Димитровски курс. Неговата дейност в радиостанция „Народен глас“ е просто смайваща. Загива на 26 август 1944 г. над гр. Брянск, когато му е поставено политическа задача по подготовката на народното въстание в България.

Димитър Каляшки – секретар на Околийския комитет на БКП в Кюстендил. Блестящ студент, който се превръща в прекрасен организатор на партията в нашия край. Притежавал е изумителен ум

и, ако беше останал жив, може би щеше да стане един от водещите учени в България.

Васил Демиревски – легендарния партизански командир на Рило-Пиринския отряд. За неговата дейност стана дума, ще добавя само, че загива на кота „Ястребец“ на 30 октомври 1944 г. Той отива на фронта верен на идеала си и не се завръща.

Заслужава да откроим и дейността на Тодор Ангелов – Божаната, роден в Кюстендил, ръководител на белгийската съпротива, загинал в крепостта „Бреендонк“. Обявен за национален герой на Белгия.

Владимир Заимов – роден в Кюстендил. Генерал, убит от фашистите през 1942 г. за дейността му в полза на СССР.

ОЗ генерал Петър Илиев – роден в Кюстендил и починал преди 10 години. Той е военен, работи в Министерството на отбраната, член е на НОВА с изключителни заслуги за организацията на превземането на Министерството на отбраната на 9.IX.1944 г.

Емил Манев Шекерджийски. Роден на 6 април 1912 г. в Дупница. Притежавал е забележителни качества на публицист и журналист. Автор на известната инструкция „Как да се държим пред врага“. Изпратен по поръчение на ЦК на РМС за работа в Кюстендил, той става партизанин. Намира смъртта си в жесток бой на 5.VIII.1944 г. в местността „Черенец“.

Обобщеният извод, който можем да направим е, че комунистите и всички леви сили в нашия край дадоха своя реален принос в антифашистката борба.

Другарки и другари,

След 10 ноември в резултат на настъпилите демократични промени бе дадена възможността на хората без морал и елементарна култура и без наша достатъчна съпротива да бъде преименуван гр. Ст.Димитров в гр. Дупница. Улиците с имената на известни дейци на съпротивата неаргументирано бяха сменени с други. По-голямата част от паметниците на антифашистите бяха свалени и изпратени в музеите.

Вярно е, че в Кюстендил бяха изписани имената на всички загинали в антифашистката съпротива, но това е недостатъчно.

Пред паметта на загиналите ние сме длъжни да направим всичко възможно за запазване на паметниците.

Всяка година ние ходим на паметните места на Жабокрек , Полетинци, Разметаница. За съжаление една част от активистите отиват по задължение, а не като проява на вътрешен зов на сърцето.

Нащата непосредствена задача е да напишем история на антифашистката съпротива в окръга и книга за най-изявените партийни дейци. И още нещо, борбата за признаване на участниците в антифашистката борба и Отечествената война като ветерани следва да продължи до решаването на въпроса.

Днес България, който стана член на Европейския съюз е изправена пред необходимостта да удвои усилията, за да постигне по-реални резултати в икономическото, социалното и духовното си развитие и особено повишаване производителността на труда и ръста на доходите.

Практиката потвърждава, че БСП е силата, която може да направи реални стъпки за по-доброто решаване проблемите на страната. Главният е, да осигурим годишен ръст на БВП – 9-10 % и на доходите (заплати и пенсии) с 15-20 %. Това може да стане на основата на ясна програма, насочена към преодоляване на капитализма, разработена ясна стратегия за развитие на страната, адекватна практическа политика и съвременен стил на организация и управление, който не търпи половинчатост и общи приказки.

Това ще бъде нашия най-добър канкретен отговор на назрелите проблеми, ще ни даде възможност да ускорим развитието на страната и нашия окръг и най-добра отплата към тези, които не се върнаха от неравния бой.

Участие на Българската армия в разгрома на фашистка Германия 1944-1945 г.

ген. лейт. (р) Иван Томов

В моето изложение в рамките на 15 минути, ще засегна въпроса за участието на Българската армия в разгромяването на немско-фашистките войски на Балканите и приноса й за победата над фашистка Германия.

Втората световна война, подготвена и разпалена от най-рационалните и агресивни кръгове на империализма, по своите мащаби, неизмерими разрушения, човешки жертви и морални разходи, няма равна на себе си.

Шест години продължиха пламъците на войната (1939-1945 г.), която засегна една или друга степен всички страни, с население 1 млрд. и 700 мил. население. Българският народ също преживя тежестите и бедствията на войната, като даде десетки хиляди жертви.

Защитата на извоюваната свобода и на националната независимост на страната и необходимостта българският народ да допринесе за разгромяването на фашистка Германия и за освобождаването на поробените балкански народи, налагаха Българската армия незабавно и активно да се включи в антифашистката коалиция.

Независимо, че по оргонизация, въоръжение и подготовка, БА беше в състояние да води съвременни бойни действия, някои характерни особености на военнополитическата обстановка на Балканите наложи първият период на Отечествената война да започне без необходимата предварителна подготовка.

Организирането и воденето на операциите и боевете протичаха при неимоверно напрежение на командирите, щабовете и войските.

Въпреки сложната обстановка, въз основа на формираната политическа цел на войната и на решението на командващия Трети украински фронт, Главното командване и щабът на войската правилно определиха целите и задачите на Българската армия във вой-

ната, поставиха ясни задачи на армията и определиха способите и формите за тяхното решаване.

Включването на българската армия във войната сериозно влоши положението на немско-фашистките войски на Балканите. За групата армии „F“ се откри нов фронт от изток, а групата армии „E“, в Гърция, изпадна в тежка оперативна стратегическа обстановка.

Въпреки, че част от армията бе мобилизирана преди 9 септември 1944 г., необходимостта от активно участие на нашия народ в окончателното разгромяване на фашистка Германия налагаше да се мобилизират още сили и средства, като общата численост на армията достигна 400 хил.души, в чиито редици се включват 40 хил. доброволци.

Бойните действия на българската армия бяха подчинени на нейната главна военностратегическа задача – да настъпи и разгроми противостоящите немско-фашистки войски, да овладее долините на реките Морава и Вардар и да прекъсне пътищата им за отегляне от Гърция на север. С тези действия българската армия по същество осигуряваше левия фланг на Трети украински фронт.

Изпълнението на тези задачи нашата армия можа да изпълни благодарение на това, че в оперативно отношение беше подчинена на командващия на Трети украински фронт – маршал Толбухин.

През първия период на войната бе запазена ролята на Главното командване на Българската армия, като орган на оперативното ръководство, т.е. то планираше и ръководеше действията на подчинените му обединения.

През този период БА проведе четири армейски настъпателни операции: Нишката, Страцинско-Кумановската, Брегалнишко-Струмишката и Косовската.

В тези операции бяха разгромени части от силите на армейската група „Сърбия“ и съединения от групата армии „E“ и във взаимодействие със съветската армия и ЮНОВ бяха освободени Южна Сърбия, Вардарска Македония и Косово.

Армейските настъпателни операции българската армия осъществи със силите на три армии:

ВТОРА армия, в състав: 4-та, 6-та, 9-та и 12-та пехотни дивизии;

ПЪРВА Софийска народоосвободително гвардейска дивизия, в състав: 1-ви пехотен полк – Брезник, 2-ри пехотен полк – Радомир, 3-ти гвардейски полк – Дупница, с командир полк. Васил Сотиров Демиравски – прославеният Жельо;

ВТОРА конна дивизия;

Брониранте бригади и 4-та гранична бригада;

ПЪРВА армия, в състав: 1-ва и 2-ра пехотни дивизии, а след боевете при Страцин и 11-та пехотна дивизия;

ЧЕТВЪРТА армия, в състав: 5-та пехотна дивизия, 7-ма Рилска пехотна дивизия (гр.Дупница), 2-ра конна бригада.

За провеждането на Нишката операция Главното командване реши със силите на Втора армия основният удар да се понесе на Софийско-Нишкото оперативно направление, с оглед за по-тясно взаимодействие със съветската армия на ЮНОВ, за прекъсване най-удобните направления за оттегляне на немско-фашистките войски по долината на р.Морава.

С провеждането на Страцино-Кумановската настъпателна операция 1-ва армия прекъсна двата основни маршрута за изтегляне на противника – Щип, Куманово, Ниш и Велес, Скопие, Прищина и Кралево.

В Брегалнишко-Струмишката настъпателна операция 4-та армия с основните си сили излезе на р. Пчиня, а с останалите – в района на Струмица и не допусна настъпление на противника по направленията Щип, Кратово и Струмица, Берово.

На 17 октомври армията овладява Царево село. На 7 ноември 7-ма Рилска пехотна дивизия получава заповед от Генералното командване на Българската армия да започне изтеглянето си към България.

В Косовската настъпателна операция 2-ра армия, във взаимодействие с ЮНОВ, прекъсна маршрута (през Косово поле), по който се бяха насочили колоните на оттеглящите се немско-фашистки войски.

През първия период на Отечествената война Българската на-

родна армия използва успешно задачата, която й бе поставено от командването на Трети украински фронт и с това оказа съществена помощ на настъпващите към Балград съветски войски.

Българската армия допринесе и за ускореното разгромяване и изгонване от Балканите на германските войски, както и освобождаването на голяма част от Македония и някои области от Сърбия.

Победата на нашата армия през първия период на Отечествената война допринесоха и за учредяване и затвърдяване на международното положение и авторитет на България.

В хода на бойните действия в първия период на Отечествената война, Българската армия, в т.ч. и Седма Рилска дивизия, прояви изключителен героизъм за разгрома на германските войски.

Нейните победи бяха извоювани с кръвта и живота на 16 463 убити и хиляди ранени, в т.ч. 207 бойци и командири от Дупнишкия регион.

Вторият период от войната имаше редица особености, свързани с конкретната обстановка. Бойните действия се водеха далеч от пределите на родината. Българската армия бе вече натрупала известен боен опит и по-голяма морално-психологическа устойчивост.

Българската армия доказа, че стои твърдо на страната на антихитлеристката коалиция, макар, че западните съюзници все още не я признаваха за съвоюваща страна.

Подписаното споразумение за примирие с България даваше възможност на страната да изпълни своите интернационални задължения към борещите се срещу фашизма народи и държави.

Подготовката на страната за продължаване на войната започна още преди да завършат бойните действия на Българската армия във Вардарска Македония, Южна Сърбия и Косово. В резултат на преговорите със съветското правителство и с командването на Съветската армия, нашето правителство реши да се формира армия, наречена Първа българска армия, която да продължи бойните действия срещу хитлеристките войски под оперативното ръководство на командващия Трети украински фронт (100-120 хил.души).

Бойните действия на Българската армия през втория период

от Отечествената война бяха част от операциите на Съветската армия и се намира в най-тясна връзка с бойните действия на войските на Трети украински фронт.

Първото бойно кръщение на Българската армия бе в Стремската настъпателна операция – през втората половина на декември 1944 г.

Поради непълното съсредоточаване и недостатъчния боен опит за пробив на подготвена отбрана на противника, армията не успя да излезе на заповядания й рубеж. Въпреки това, тя реши важни оперативни задачи. Смяната на 68 стрелкови корпус от армията даде възможност на фронта да използва неговите сили на главното направление. Активните действия на армията приковаха значителни сили на противника и не му позволиха да изтегли безпрепятствено съединенията на групата армии „Е“ на север, за да ги използва в района на Будапеща.

През втория период от войната, войските на Първа българска армия водиха не само настъпателни, но и две отбранителни операции (Дравската и Чаковецката).

Дравската операция беше първата отбранителна операция на нашата армия в Отечествената война. Въпреки че командването и войските на армията нямаха боен опит по времето на отбранителните действия, тя завърши с блестящи резултати. В тясно взаимодействие със съветските и с югославските войски, Първа българска армия провали опитите на Вермахта да пробие отбраната й и обхождайки фланга и тила й, да излезе на фланга и тила на Трети украински фронт. Това беше голямата победа на Българската армия.

Тази победа бе резултат и на съзряването на българския войн, който показа завидна устойчивост в боя. Без това не може да бъде обявена победата на армията, действаща на широк фронт (около 140 км), в един ешелон и при средна оперативна плътност около 40 км фронт на съединение.

Благодарение на усилията на народа и армията, България успешно завърши Отечествената война и даде своя принос за разгромяването на фашистка Германия. С това тя изпълни интернационалния си дълг към поробените от хитлеристите народи и си

осигури благоприятни условия на Парижката мирна конференция, проведена през май 1946 г., за сравнително справедлив мирен договор. Териториалната цялост на страната бе запазена, като се даде правото на България да запази своята армия.

Формиране и участие на Трети Гвардейски полк във Втората Световна война

(полк. (р) Иван Шопов

Уважаеми дами и господа,

В своето експозе г-л Томов ни запозна с участието на Българската армия във Втората световна война, в т.ч. и на 7-ма Рилска дивизия в състава на Четвърта армия. В своето изказване искам да акцентирам по-подробно върху ролята и мястото на Трети гвардейски полк, с командир Васил Демиревски, в разгрома на хитлерофашизма.

Събитията в страната в първите дни след 9 септември 1944 г. се развиват с главоломна бързина.

На 10 септември правителството на Отечествения фронт приема постановление за сформиране на народна гвардия и народна милиция.

На 12 септември Васил Демиревски е извикан в ЦК на БКП. Същият ден се завръща в град Дупница и донася заповедта за формирането на Трети гвардейски полк, който влиза в състава на Първа пехотна гвардейска дивизия, която се състои от три пехотни полка, гвардейски артилерийски полк и гвардейска инженерна дружина.

В състава на дивизията, с командир Славчо Трънски, се включват: Първи гвардейски пехотен полк – Брезник. Втори гвардейски пехотен полк – Радомир и Трети гвардейски пехотен полк – Дупница.

Трети гвардейски полк се формира от състава на Дупнишкия партизански отряд „Коста Петров“ и доброволци от Дупница и Самоковска околия. За командир е назначен Васил Демиревски – Жельо, а за помощник Асен Васев – Хаджията.

На 13 септември в Учителския институт се провежда разширено съвещание за набиране на доброволци. Жельо Демиревски и Асен Васев обикалят околностите на Дупнишкия регион.

В Дупнишка околия се разгръща масово доброволческо движение и в края на месец септември се сформира Трети гвардейски

полк, с числен състав 1730 души – съответно от Дупница – 1361, от Самоков – 246. От общия брой доброволци, 37 са жени.

След формирането на полка като първостепенна задача се поставя разработването на план за ускорена подготовка.

Щабът на полка работи денонощно за максимално доброто му окомплектоване.

На 22 октомври 1944 г., в 17 часа, колоните на полка потеглят към Кюстендил, Драговищица, Босилеград, Златокоп.

Командирът на Трети гвардейски полк Васил Демиревски отива при командира на Първа гвардейска дивизия Димитър Попов и му докладва за готовността на ръководения от него полк да влезе в бой с хитлеристите.

На 27 октомври 1944 г. Трети гвардейски полк получава заповед да атакува силно укрепената позиция на врага, югозападно от гр. Бояновац, да я превземе и продължи настъплението си на запад. Същият ден в Щаба пристига голяма пратка колети. Жельо преглежда набързо подаръците. Вниманието му е привлечено ат малък пакет, увит в розова хартия. В единия ъгъл се чета: „Приемете този скромен подарък от Партизанската република. Нека подвизите на партизаните ви вдъхновят в тежките боеве с врага“.

Между пакетите има и писма, но едно от тях, макар и съвсем кратко, силно трогва иначе привидно сдържания командир. Ремсистите от с. Падала пишат, че с трепет очакват и най-малката новина за боевете на полка.

На другия ден Васил Демиравски извиква на командния пункт Хаджията, началник щаба Пчелински и им прочита заповед, която поставя пред полка изключително тежка задача – да се превземе кота 711, която до този момент е атакувана няколко пъти безуспешно от 11-ти конен и 25-ти пехотен полк. На непревземаемата дотогава кота немците са изградили сложна укрепителна система и отчаяно се отбраняват. Тя им позволява да държат Бояновац.

Обстановката е повече от тягостна, натежала от мълчаливо очакване.

Стъмва се. От северозапад духа силен вятър, който разсейва дъждовните капки. Времето е студено, отегчително.

Бойците на Трети гвардейски полк вървят на югозапад. От време на време земята се разтърсва от взривяването на артилерийски снаряди и авиобомби. За предстоящата атака знаят само командирите. Бойците са нетърпеливи час по-скоро да влязат в пряк сблъсък с врага.

Точно в 06.30 часа започва нашата артилерийска подготовка. Артилеристите не оставят дори педя земя необстреляна. На Ястребец ври и кипи. Големият червен диск на слънцето, изкочил от изток, е обвит с гъста пелена от дим.

След половин час от върха отеква мощно „ура“ на гвардейска щурмова група. Немците мълчат, сякаш в техните окопи не е останал жив човек. Но това мълчание е измамно и не може да заблуди гвардейците. Разгорещени, задъхани, те стигат билото на върха и започват ръкопашен бой. Огън, дим, пръст и късове човешко месо, предсмъртни стонове и викове – всичко се слива в едно. Хитлеристите се бият отчаяно – не на живот, а на смърт. Но храбростта на гвардейците ги сломява.

Командирът на полка Васил Демиревски постоянно насочва бинокъла към върха, грабва нетърпеливо телефонната слушалка, но от постоянния тътен на снарядите, не може нищо да разбере.

Не след дълго Велко докладва по телефона, че Ястребец е наш.

Но хитлеристите се мобилизират, контраатакуват и превземат върха. Там, със сетни сили, отпор дават шепа храбреци, които мъжествено се отбраняват.

Велко е тежко ранен. Повечето от щурмуващите – избити.

Васил Демиревски търси Хаджията на командния пункт. Отговарят му, че той е на първа бойна линия.

Тогава той се обажда по телефона на командира на дивизията, взема със себе си шмайзер, ръчна граната, събира останалите войници и сам ги повежда. Противникът яростно защитава височината. Мнозина от бойците падат убити, но живите, водени от Жельо, напредват непреклонно. В първите редици върви и неговата другарка Донка.

След кратка артилерийска подготовка, гвардейците се хвърлят

в атака и проникват в предните окопи на противника.

В този момент от окопите изкачат хитлеристи с вдигнати ръце и развети бели кърпи – знак, че се предават.

Но това е измама.

Когато нашите бойци се доближават до тях, за да ги приемат като пленници, те залягат и откриват огън.

Командирът на полка е ранен в единия крак. Ранена е и другарката му. Тогава бойците се изтеглят назад, да окажат помощ, но противника насочва цялата си огнева мощ към тях и почти цялата група е унищожена.

Убит е и Васил Демиревски – Жельо.

Подкреплението пристига навреме. Тежко ранен в гърдите, Велко повежда и тази атака – последната. Хитлеристите са разбити, пътят за Бояновац – открит, задачата, поставена пред полка – блестящо изпълнена.

Ръми ситен, студен дъжд. На Ястребец е тихо и спокойно.

След няколкодневни непрестанни атаки и контраатаки, гвардейците смазват силно укрепените линии на хитлеристите и завземат град Бояновац.

Врагът бързо отстъпва на запад.

Но радостта на нашите бойци е помрачена от тежката загуба на своя командир и 52-ма гвардейци.

Четирима от най-близките другари на Жельо поставят тялото му, покрито с черен плат в санитарна носилка и с бавни, мъчителни стъпки, минават по полковата позиция. Войниците са като вкаменени от непосилната скръб и със сълзи на очи изпращат героя към неговото родно място – град Дупница.

Така на 30 октомври 1944 г. геройски загива прославения командир на полк в Отечествената война – Васил Демиревски – Жельо.

На 31 октомври за командването е поверено на Борис Ташев, командир на Първи пехотен полк, град Брезник.

Като първостепенна задача се поставя необходимостта противникът да се прикове на кота 649, Ястребски рид, Богдановец и Царски път, в направление Лилянци, и овладяване на Бояново.

Преследването на отстъпващия противник, в посока Косово поле, е възложено на Втора конна армия, като Първи и Трети гвардейски полк се оттеглят по пътя Лясковец, Ниш, Цариброд към София, където се разполагат в сградата на Трета мъжка гимназия.

През пролетта на 1945 г. полкът е преместен в град Ботевград, като в последствие се премества и влива в 25-ти пехотен полк, град Сливница, под името 25-ти гвардейски пехотен полк.

Не може да не спомена отново, че в двете фази на Отечествената война, загиват 207 души от Трети гвардейски полк.

Ежегодно на 30 ноември, членовета на СВВБ и СОСЗР почитат паметта на загиналите във Втората световна война.

Уважаеми дами и господа,

Използвам случая да ви доложа, че на 23 и 24 октомври , инициативен комитет от град Дупница, насрочи научно-теоретична конференция на тема: „Приносът на 7-ма Рилска дивизия и г-л Георги Тодоров за обединението на България“. Заявка за участие дадоха видни личности от съвременния научно-политически живот на България, а също – потомци на участници в 7-ма Рилска дивизия. Предвидено е учредяване на изложба и тържествено откриване на възпоминателна плоча на сградата на ДНА.

Изводи:

Трети гвардейски полк получава едно от най-важните направления за настъпление, унищожаване на хитлеристите и овладяване на важен рубеж за преследване на противника в дълбочина.

Макар времето за подготовка на бойците и командирите да е крайно недостатъчно, от полка успяват да създадат една стройна бойна единица, която успява срещу един далеч по-добре въоръжен и обучен противник, с голям боен опит.

Това доказва голямото чувство за отговорност на нашите войници към род и Родина. Сравнявайки го със съвремието, със съжаление трябва да признаем, че този революционен патос и себеотрицание в името на отечеството днес не съществува.

Българският фашизъм винаги е бил жесток и кървав....

Севдалина Демиревска,
Председател на ОблС на БАС –
гр. Кюстендил

Уважаеми антифашисти,

За убийците не може да има оправдание. Върховният съд с решенията си за отмяна на произнесените наказания на Народния съд от 1945 г. не е в състояние да отмие пролятата народна кръв. А монархо-фашизма в България винаги е бил жесток и кървав. Та нали дойде на власт с кървав въоръжен преврат и първият акт, с който се представи пред света, бе отрязаната глава на народния трибун Александър Стамболийски.

След вероломното нападение на Германия на 22 юни 1941 г. над СССР и с разрастване на съпротивителното движение, официалната власт си поставя за цел физическото унищожение на всичко по-прогресивно в страната.

От Кюстендилска област в периода 1923-1944 г. загиналите в антифашистката борба са 323 души, в Отечествената война – 502, а от бомбандировките са загинали 500 души.

Но в момента ще Ви представя жестокостите на фашизма над моето семейство и това на съпруга ми. Няма да говоря за Баба ми Тодора – тракийска бежанка, иначе кротка жена, но застава срещу стражарите с натъкнат нож на пушката и казва: „Мене турците през турско не ме плашиха, та Вие ли! Вън от къщата ми!“

Нито за Тана Демиревска, която закичена с китка на ухото гордо тръгва от Дупница за интернирането си в Исперих. Нито за майка ми Панайота Михайлова – член на БКП от 1930 г. 9-ти септември я заварва на път за остров Тасос (Гърция). Нито ще Ви говоря за Еленка Демиревска, която излежава 15 годишната си присъда в Кюстендилския затвор заедно с едногодишната си дъщеричка Емилия, която прохожда в затвора, нито за 5 годишния Христо, който остава сам на улицата, по-късно прибран от леля

си Анка. Нито за дядо си Стефан-известен чорбаджия-земеделец, арестуван и подкаран заедно с майка ми за Карнобат. Тя, ронейки сълзи,незнаейки съдбата на баща ми, а той през цялото време, минавайки през няколко села е пеел „Вятър ечи,Балкан стене“, нито за 12 годишната ми кака Марийка, която нощем минавала по 14 км през Ришкия проход, за да занесе поредното съобщение.

Ще Ви запозная само със съдбата на Михаил Иванов Михайлов на 36 години и на Иван Христов Демиревски (Ганке) на 26 години. Това са нашите бащи, стожерите на младите семейства по това време. Единият живущ в с.Риш (Преславско), а другият в Дупница (Кюстендилско)

17 декември 1943 година е. От Шумен полицейските камиони се понасят с рев към с.Веселиново (Преславско). Спират на площада и агентите веднага се разшетват из селото.Малко след това, общината е изпълнена с арестувани селяни. Започват разпити и побоища. След изтезания до пресита, се отправят за с.Риш. Тук ги чакат други жертви. Още на 16 декември сутринта се извършват арести. Сред арестуваните комунисти е и моят баща Михаил Иванов-районен секретар на БКП. Още не слезли от камионите, палачите отиват веднага в ареста. Вързаните борци са изтезавани до смърт от побеснелите съдисти, но никой не казва нито дума за връзките си. Озверял от упорититостта на комунистите, майор Дочев изкрещява, че живи няма да ги остави, че ще сравни селото със земята. Изкарват всички хора от селото на площада заедно с децата. Подреждат къртечниците в кръг, обграждат ги полицаи и войници-школници с натъкнати ножове. В с.Риш се връщат кърджалийските времена. Лично майор Дочев (брат на известния бирник Иван Дочев) дава десет минути на селяните да посочат ятаците и помагачите на партизаните, в противен случай ги чака разстрел. Селяните мълчат... Малко след това, като глутница вълци, влизат в общината селския богаташ Христо Дърлянов и попа Неделчев, които с лакейски глас благодарят на властите за взетите мерки и настояват петимата от арестуваните да бъдат разсреляни – сред тях е и баща ми.

След минути камиони, натоварени с жандрамеристи и с определените за разстрел арестувани се отправят към шосето Шумен-

Карнобат. Спират в местността „Конака“ на Ришкия проход до разкрит партизански бункер с храна (разбира се след предателството). 17 часа е. Борците са завързани за вековните буки. Майор Дочев дава команда и картечни откоси оттекват в долината и петимата комунисти падат покосени. Свидетел на жестоката картина става непълнолетния Иван Русев – поведен на разстрел, но спасен с подкуп и гарант вуйчо му, местен горски.

Случаен свидетел е и Селим Ходжа от моето родно село Камчия, който гостувал в Риш. Успял да излезе от блокадата и се скрива в гъстълака. Чул и видял всичко ...

На баща ми е предложено да подпише декларация, че се отказва от комунистическата си дейност, ако иска да се спаси. Той отказва. Напомнят му, че има две малки деца и, че няма да има кой да се грижи за тях. Отговорът му е: „Моята партия ще се грижи за тях, те ще бъдат нейни деца!“.

За да прикрият пъкленото си дело, убитите са нахвърляни в камион и поемат за Шумен (по-късно заровени в Шуменските еврейски гробища). По пътя в с.Веселиново, единият от разстрелените Михаил Иванов се съживява-простенва. И убийците, като си измислят нещо по-жестоко, забиват в черепа му гвоздей и обагрят лицето му.

Нито майор Дочев, нито инспектор Саваков можеха да му простят, че години наред многобройните му опити да го сломят остават напразни. А той, посветил живота си още от юноша на народа, (заедно с майка си и вуйчо си укрива въстаници от 1923 г. от четата на Тодор Грудов и Цвятко Радойнов докато минат границата в Турция). Доказал предаността си към идеите на комунизма още от 1927 г., встъпвайки в редиците на Бургаската партийна организация, където получава закалката си и вече нищо не е в състояние да го отклони от пътя на борбата. А на 17.XII., денят на разстрела му – едно от момиченцата му има рожден ден...

Баща ми Михаил Иванов е роден на 15.08.1905 г. в с.Сейме (Турция). Семейството му са Тракийски бежанци от 1912 г. Заселват се в с.Искра, Карнобатско. Започва работа на пристанище Бургас. През 1930 година е въдворен в с. Камчия, селото на майка ми.

Занимава се с търговия, лозарство, пренесъл прогресивното лозарство от Садовското училище. Девет години работи в с.Риш. Държи кръчма на свой съмишленик, която превръща в притегателен клуб за българи и турци. Честен и отзивчив. Наричали го НАШИЯТ МИХАИЛ ...

А стара и нова Дупница знаят кой е Иван Христов Демиревски – Ганке (Кирчо). Човекът с двете сърца. Невръстен тръгва към тютюневите складове. По-късно става експерт по тютюна. Расте под политическото ръководство на Жельо Демиревски. Скоро става член на РМС. През 1940 г. е сред челниците на стачкуващите тютюноработници. А когато удря дванадесетият час, вече е ятак на Дупнишкия партизански отряд „Коста Петров“.

Иван Демиревски е известен футболист. На 17 години е включен в първия отбор на „Левски“ – Дупница. Неизменен титуляр в отбора от 1932 до 1943 г. до последната среща, преди да поеме за Балкана. 11 години играе на поста ляв полузащитник в отбора. Забележителна е била играта му при мачовете с отборите на Пловдив, Скопие, Солун. Бил е кумир на футболна Дупница. Привържениците на отбора са бродирали образа му на фланелките.

Трудно е било да предположат, че напуска отбора, за да се слее с жертвата на борбата. В малкия си дом изкопава скривалище, където укрива командира на отряда Жельо Демиревски, събира продукти и дрехи. Тук се осъществява връзката с пратеничката на ЦК на БКП Мара Петлякова и с щаба на отряда. На 17.XII.1944 г., след ареста на Петлякова, той поема пътя към отряда. С риск да бъде арестуван, той отчита изтеглените от банката 2 милиона лева като тютюнев експерт и се отчита на тютюнотърговеца Вангелов. Известни са неговата честност и безкористност. Работниците са приятно изненадани от отиването на Ганке в отряда, а враговете съскат от злоба.

Калениият спортист е винаги сред първите в отряда. Става четен командир. На разузнаване с Асен Орански установяват връзка с части на Първа Софийска НОВА.

А каква смелост е проявил на 2 юни при преминаване моста на р.Рилска, няколко пъти се връща и превежда партизаните под

картечните откоси. На него-смелия, издръжливия – поверяват да командва щурмово отделение и да води Първа Софийска бригада по пътя към Разложко.

На 3 юни 1944 г. край с. Дебърско (Разложко) партизаните попадат на засада (след предателство). В завързалия се бой с жандармеристите на черния капитан Динев, смелият партизанин, любимецът на футболна Дупница е тежко ранен, в безсъзнание е доубит от жандармеристи с камък. Един от методите за системно унищожение.

Знайно е, че официалните власти са имали специален списък с инквизиторски средства, широко прилагани над арестуваните антифашисти.

Това не е ли обикновен български фашизъм? Къде е прокламирания хуманизъм на официалните власти?!

И Михаил Иванов и Иван Демиревски са можели да имат друг, по-приятен живот. Но те сякаш не са живели, а са СЛУЖИЛИ живота си. Съзнанието за дълг, разкрива мъжествените сурови черти на борците. При тях няма преграда между смелост и гражданска доблест, а само едно упование, което ги е държало изправени, за да могат да устоят пред празните очи на зловещите дула при разстрела.

ДА! ЗА БЕЗСМЪРТНИТЕ НЯМА СМЪРТ!

Днес сме свидетели на неофашистки прояви-рязане на партизански скулптори, изписване на свастики.

Не бива да крием. Все още край нас не е спокойно. Едва ли положението в Косово скоро ще се успокои! На Балканите отново тътнат опустошителни барутни бури.

Затова повикът на нашите сърца е:

„НИКОГА ПОВЕЧЕ ФАШИЗЪМ!“

Да облагородим, да очовечим нашия обществено-политически живот, да създадем истински климат за българската демокрация – гаранция за добруването на Отечеството!

II. Антифашизмът и съвременността

Приветствие

Чавдар Стоименов
председател на ЦС на БАС

Уважаеми другарки и другари,

Поздравявам инициаторите за провеждане на такава конференция. Темата е не само интересна, но тя е актуална от гледна точка на екстремните прояви в някои политически и младежки движения в Европа и други краища на света. Не трябва да се успокояваме, че това са изолирани прояви на неофашзъм. Ако не се дава твърд отпор на тези „наивни“ напъни на лумпени и предимно млади политици, те ще придобият самочувствие, а един ден ще претендират да управляват света според тяхната идейна кройка.

Историята е дала достатъчно примери на самонадеяни и агресивни политици, които за съжаление съумяват да подведат младежите към неосъзнати погроми и унищожаване на духовни и материални ценности.

Една от основните задачи на БАС и неговите структури в страната е да отстоява идеите и традициите на антифашисткото движение, на хуманизма и справедливостта, което означава и борба срещу расовата дискриминация, срещу етническото противопоставяне и ксенофобията. Няма нищо по-осъдително от превръщането на политиката в инструмент за насилие срещу човека. Поради това, в основата на нашата работа е била и ще бъде идеята за равни права и равни шансове на всички хора в обществото.

Призовавам уважаемите присъстващи на конференцията да подккрепят усилията на БАС в неговата дейност понастоящем, а именно: разгръщане на движението за социален хуманизъм, за съхраняване ценностите на антифашисткото движение, за човеш-

ка солидарност, за социална справедливост, както и борба за предотвратяване на съвременните проявина неофошизъм.

Поздравявам Ви от името на ЦС на БАС и лично от мое име и пожелавам успех на конференцията!

Балканите потенциално огнище на конфликти и ролята на България като стабилизиращ фактор

Полковник (о.з.) доцент д-р Димитър Зафиров

Балканите традиционно и исторически са обременени с тежко наследство и поради това тази част на Европа си е извоювала славата на „Барутен погреб“. Разбира се този европейски регион не е единствената зона на остро противостоене, но тук взаимната ожесточена борба между държави и етноси има перманентен характер. Още от Средновековието той е конфликтен, традиция, която продължава и в наши дни. Вековете на османското господство, сходната съдба на християнските народи не ги поучават, че противопоставени и изправени едни срещу други е само беда за тях.

Освен между съседските и вътре регионални политически и особено въоръжените конфликти, от Балканите се развихрят двете световни войни. Първият световен пожар започва от тук, като Австро-сръбски конфликт, за да се превърне в повсеместно изтребление. Втората световна война получи големия си размах и разширяване отново от Балканите, след разгрома на Югославия и Гърция. По такъв начин хитлеристкият Вермахт си гарантира своя ляв (южен) стратегически фланг при започване на войната срещу Съветския съюз. Заедно с това тази част на Европейският континент се превърна в суровинна база и придатък за Райха. По време на „Студената война“ Балканите бяха южното крило на военното противостоене между двата блока НАТО и Варшавския договор. Турция и Гърция, като членове на НАТО осъществяваха контрола върху акваторията на Средиземноморския басейн, обхващаха от юг блока на Варшавския договор и заплашваха арабсдките държави гравитиращи към Съветския съюз.

С особена острота традицията, Балканите да са не само потенциално, но и реално огнище на въоръжени конфликти продължава и в наши дни. Сега – след разпада на изкуствено създадените федерации и съюзи (Съветския съюз и ФНРЮгославия) и

с приемането на България и Румъния в НАТО и Европейската общност Балканите играят особена роля в международните отношения. През последните 20 години тук се водиха пет войни и въоръжени стълкновения. Някои от тях продължават да тлеят и да се възпламеняват като провокации. От региона пет държави са членки на НАТО и четири на Европейската общност (ако към тях причислим и Кипър те нарастват съответно на шест и пет държави от евроатлантическата формация). Към нея се ориентират още три-четири държави.Това сякаш е благоприятна предпоставка за притъпяване на острите конфликти, но сме свидетели на точно обратни и противоположни по цели и стремежи процеси. Конфликтите тлеят и периодически се разпалват и изострят. Поради това естествено възниква въпросът – от къде произтича това противопоставяне?

Географското си местоположение на Балканите, като вратата на Европа към Ориента, създава предпоставки с неоднозначна стойност. От тук се осъществяват транспортните комуникации към Изтока, където са енергийните източници. В същото време от там тръгва потока на хора – имигранти, а с тях и покрай тях криминалния, ислямистки и терористичен контингент към Централна и Западна Европа. Мюсюлманският етнос във всички балкански държани се превръща в удобен параван за ислямските фундаменталисти от Арабския свят и Средна Азия. В Косово се установяват „салафитски проповедници“ (представители на крайно реакционно фундаменталистко крило на ислямизма). Още от 1999 г. се установява арабско – албанско (косовски албанци) сътрудничество с крайните истлямистки режими – Саудитска Арабия, Кувеит и Обединените арабски емирства, Катар и дори от Ливан. В резултат на това се динамизират икономическите връзки на косоварите и абланците с арабите. Благодарение на тази помощ на албанска територия в непосредствена близост до границата със Сърбия е изградено военно летище, чието предназначение е с антисръбска насоченост. От своя страна фундаменталистките арабски контингенти се закрепват трайно на Балканите. По този начин региона се превръща в инкубатор на криминални и терористични образувания и хформации, инспириращи провокации и напрежение не само в ре-

гиона, но и в цяла Европа.

Природните дадености и суровинни богатства на региона не са особено големи, но достатъчни, за да се експлоатират от държавите с развита икономика. Още повече, че работната сила, тук е много по-евтина, което прави региона привлекателен за настаняване на някои от световните монополи и предизвиква съперничество между различните икономически субекти. Нещо повече, за да засилят влиянието си те използват местни политици и държавници, чрез подкупи и комисионни, в ущърб на своите нации. Това логично води до провокиране на конфликти и допълнително нагнетява ситуацията на Балканите и отношенията между държавите от региона.

Балканските държави са едни от най-бедните в Европа, което естествено поражда антагонизъм. От една страна към останалите държави от континента, които се приемат за експлоататори на Балканите и от друга – към своите държавни институции, които са обвинявани в неспособност да осигурят висок стандарт на живот.

На Балканите продължават различните по характер междудържавни противоречия от различно естество. Те имат исторически неизживяни корени, резултат от развитието на региона и водените войни от края на XIX и през XX в., както и от актуален характер. Типични примери в това отношение е непризнаването на Македония от Гърция, заради името на държавата. Между България и Сърбия, заради признаването на самообявилото се Косово, както и проалбанската провокация в Македония, налагайки двунационален харакнер на държавата. Напрежение между България и Македония предизвикват проявите на македонстващата организация в България „Илинден“, стремяща се за присъединяване на Благоевградстка област към Македония. Особено показателни са противоречията на нашата държава с Македония по отношение на историята и главно езиково – културните проблеми, съдбата на паметниците на загиналите българи и др. антибългарски прояви. Най-силно се проявява противостоенето на Сърбия срещу България, Албания, Македония, Хърватска и Словения, заради признаването на Косово. Прогнозата е че тези отношения ще се запазят продължи-

телно време, въпреки стремежа на Сърбия към евроатлантизма.

Неизживяни противоречия от икономически, исторически, етнически и териториален характер съществуват между бившите югославски републики, като главен опонент в тях е Сърбия, която не може да се примири с изоставането си от Словения . В този смисъл е тяхното съперничество и взаимно отричане в курса им за интегриране в евроатлантическите структури. Сърбия все по – настойчиво се стреми към сътрудничество с Европейския съюз, заради което започва да сътрудничи на Хага по осъждането на генерал Ратко Младич. От друга страна Словения се противопоставя на Черна гора в процеса на интеграция, като блокира отварянето на 11 глави от преговорите.

От вътрешно държавните проблеми . особено остри са противоречията от етнически и релитиозен характер, водещи до остър сепаратизъм и открито насилие. Балканите продължават териториално да се прекрояват. Най– пресен пример в това Косово, в което албанското население се отцепи от Сърбия в оотделна държава. Гърция и Румъния открито не я признават, защото разбират че този процес може да се мултиплицира и у тях. Примерите на Балканите имат силно заразяващ ефект. От друга страна сръбското население в Косово не желае да се примири с албанското господство и по примера на косоварите започва открита борба и самоизолация. Последните събития в Косовска Митровица са особено показателни. Някои наблюдатели прогнозират, че въпреки международния контрол и протекторат в недалечно бъдеще, северната част (сръбската) на Косово може обратно да се върне към Сърбия. Това от своя страна да се превърне в повод за разпалване на нов въоръжен конфликт на Балканите.

Тук са се срещали интересите на Великите сили, а сега се кръстосват тези на САЩ, ЕС и Русия относно инфраструктурни проекти, което произтича от енергийната и започналата финансова, развиваща се в икономическа криза. Освен проектите за газо и петролопроводи усилено се търсят пътища за транспортни коридори, които да транзитират стоки и хора към Италия и централно европейските държави. Съперничеството е особено силно, което не-

минеумо предизвиква политически отзвук, както в отделните балкански държави, така и между тях.

Без да проявява каквато и да е агресивност към съседните държави, а само защото отстоява националните си интереси, България през всичкото това време – от възкресението си като държава, та чак до днес е потърпевша от разгорелите се кризи и конфликти. В преобладаващата си част те не достигат интензитета на мащабна въоръжена борба, но са действителни заплахи и опасности за националната сигурност и суверенитета, отразили се на нейната военноотбранителна политика, на облика и процесите които протичат в българските въоръжени сили. При тези военнополитически конфликти България пряко не участва. Напротив, нашата страна се старае да бъде стабилизираащ фактор, въпреки че в тази мисия не винаги успява.

През годините на Студената война нашата страна, опирайки се на Съветския съюз и Варшавската коалиция полага усилия за лидерско място на Балканите и за посредник в туширане на конфликтите. След урегулиране на отношенията с всички държави от региона тя действително се превръща във фактор гарантиращ мира. Именно Н Р Бългалия издига идеята „Балканите безядрена зона“ поддържайки последователна политика в тази насока. След разпада на Югославия и започналите войни нашата страна се превръща на трансмисия, за урегулиране на отношенията на България. Тя се възправи срещу наационалистическата политика на Милошевич и застана зад албанското население в Косово по запазване на неговите права. При разпалване на войните между отделните бивши сръбски републики тя заема изчаквателна позиция и поради динамично развиващите се процеси у нас ролята й се свежда главно до публикуване на декларации относно заплахата от разрастване на конфликтите.

Може и да не се покриват изцяло българските интереси, но правителството на България (Филип Димитров) първо признава новата държава Македония. Едновременно с това използвайки евроатлантическата си ориентация тя се включи в мироопазващата операция в Босна. Под ръкаводството на холандско и германско

командване на няколко пъти се изпратиха инженерни, транспортни и логистични формирования при възстановяване на Сараево и неговите околности. Българският инженерен контигент има значителен дял по разминирането , за възстановяване на живота в няколко босненски селища. По време на войната в Косово, България освен, че съдества на бомбардировъчната авиация на НАТО, предоставяйки част от българското въздушно пространство, проведе самостоятелна хуманитарна операция. В Македония Българската армия организира бежански лагер, в който бяха настанени потоците от хора, оказана им беше медицинска и продоволствена помощ в продължение на няколко месеца. България не остава индеферентна и към конфликта между Гърция и Македония за името на братската държава. По този начин дава своя принос в урегулиране на отношенията между държавите от региона.

Балканите като особено чувствителен район на Европа и на Югоизтока изобщо, заемаше и заема важно място в стратегическите планове на меродавните фактори. Възникващите и съществуващи конфликти, колкото и да бяха остри не достигнаха пика на мащабни военни действия. Заслуга за това имат всички държави от региона. В новите условия, обаче ставаме свидетели на перманентно напрежение. Националните, етническите, териториалните, икономическите, политическите и дори кулгурни конфликти се превръщат в нежелани войни. Балканските държави следва да се поучат от мъдростта на близкото минало (по време на Студената война отношенията между тях са най-стабилни) и по всички възможни начини, следва да се постараят да изхвърлят войната, като средство за решение на съществуващите противоречия.

Глобализацията и отстояване националните интереси на България

Доцент д-р Минчо Найденов –
Заместник председател на Централния съвет
на Българския антифашистки съюз

Днес, когато говорим за глобализацията трябва обезателно да се спомене, че преди 30-35 години, времето, в което науката осмисляше и анализираше различните аспекти на научно-техническата революция и нейните последствия, се заговори за глобални проблеми. Това са тези проблеми, които по своята същност засягат интересите на цялото човечество, а в перспектива и неговото бъдеще, т.е. глобалните проблеми имат всеобщ, общочовешки характер. Те започват от взаимоотношенията „човек-природа“, разоръжаването, войната и мира, запазването на планетата от евентуална ядрена катастрофа и завършват в наши дни с политическата, икономическата, културната проблематика, и не на последно място – борбата със световния тероризъм и бедността.

В 21 век глобализацията е съвременно явление, световен обективен процес, който се възприема като неизбежна взаимна зависимост и обвързаност в резултат на икономическото, социалното, технологичното, екологичното, военното, обществено-политическото и културно развитие на човечеството на днешния етап. Тук трябва дебело да се подчертое, че глобализацията ни най-малко е спонтанен и хаотичен процес, както се опитват да ни убеждават някои учени. Вярна е обратната теза, че това е високоорганизирана дейност, институционализирана, детайлно планирана, строго профилирана в отделни региони и държави, в икономическите отрасли и във всички сфери на общественото признание.

Глобализацията отдавна вече не е абстракто явление. Днес тя променя световния политически пейзаж. Тя създаде един дълбоко разделен свят – не само на богати и бедни страни, но и зони на мира, и зони на конфликтите. Лошо управляваната глобализация заплашва човечеството с безредие, подхранва екстремизъм от вся-

какъв вид и създава условия за нови конфликти и несигурност.

В годините след 1989 г.т.е. след разпада на световната социалистическа система, глобализацията излезе на преден план и придоби изключително планетарно значение. То се поражда от обстоятелството, че на мястото на двете свръх сили СССР и САЩ, които доминираха света, сега на политическата сцена само САЩ претендират да се световен лидер, нещо повече – искат да наложат на всички страни своя стил на икономика, политика, култура, наука, изкуство, своите възгледи по проблемите на разоръжаването и световния мир, по използването на невъзобновимите природни ресурси, по етническите проблеми. В този смисъл чрез съвременната гигантска глобализация САЩ се опитват да налагат американизация на света. До сега в историята на човешката цивилизация не е имало подобен феномен. САЩ се стремят не само да ръководят света, но и безконтролно да използват природните ресурси на други страни. Те потребяват 50% от световния добив на нефт, а на своя територия добиват само 10% от него. Останалите 40% идват от други страни чрез покупка или ограбване – Ангола, Саудитска Арабия, Ирак и др. Не случайно в Ирак те разпалиха война – нейната главна цел беше нефтеното му богатство, а не унищожаването на митичните ядрени и химически оръжия.

Тези обстоятелства налагат да се формира нова политическа стратегия на българската левица, която съответства на реалностите на 21 век. В основата на тази стратегия трябва да залегне тезата, че е необходимо да се води борба за отстояване националните интереси на страната – териториална цялост, национален суверенитет, просперираща и духовно развитие, висок жизнен стандарт, запазване и развитие на националната ни идентичност, нрави, бит, култура, традиции и особености.

Всеки от маркираните елементи е сам по себе си достоен за тема на нови и нови научни конференции, на които могат да се дискутират политическите, икономическите, военните, социалните, международните и др. аспекти за запазване националните интереси на България.

Това обаче не е задача на днешната конференция, нито пък

има достатъчно време за такива извънредно интересни и детайлни разговори. Затова, позволете моля, да спра вашето внимание само на два момента. Става дума за развитие и утвърждаване на патриотизма и българската национална идея – духовни качества, абсолютно необходими за всяка нация, както за защита на националните й интереси, така и за нейния всестранен прогрес.

Категорията „патриотизъм“, произтича от гръцката дума „patris“, което в буквален превод значи „родина“. Това е едно от най-дълбоките и съкровени чувства на човека, съществуващо от хилядолетия.

Патриотизмът не е ефимерно качество, а е реален измерител на любовта на българина към Отечеството, на готовността му да работи за него, а на база на минали и сегашни събития, да изпитва чувство на национална гордост. За съжаление днес у нас не се говори за националните ни герои през 13 вековното съществуване на българската държава.

Знаят ли нашите деца за българския пълководец, държавник и законотворец хан Крум, за въстанието на Асен и Петър срещу византийците, за създателя на компютъра Джон Атанасов, за Ботев и Левски, за Георги Димитров и Лайпцигския процес? Знаят ли народните песни за Крали Марко и Балканджи Йово? Знаят малко, да не кажа нищо, защото мозъците се промиват от пошли предавания от типа Биг брадър и хазартни телевизионни игри, защото в училищата не се преподава за 500-годишно турско робство, а се говори за османско присъствие, защото антифашистката борба и участниците в нея се наричат терористични действия и фанатизирани терористи.

Ето защо смятам, че възпитанието в дух на родолюбие и национална гордост, че сме българи – потомци на 1300 годишна страна, са абсолютно необходими за запазване на националните интереси на България. Ако не сме патриоти как ще воюваме за българските интереси, как ще ги отстояваме сега и в бъдеще?

За патриотичното възпитание на днешното, а и на бъдещите поколения българи голяма отговорност е ролята на българската левица, на Българската социалистическа партия, на Българския анти-

фашистки съюз, които на базата на миналото и настоящето са призвани да възпитават пламенни български патриоти.

На второ място става дума за българските национални идеали.

Всяка историческа епоха в нашето развитие е имала свой обединяващ девиз, който е точен неин изразител. В годините 1941-1944 г. той беше: „Смърт на фашизма-свобода на народа!“. Във времето след народната победа имаше друго съдържание: „Да възстановим разрушена България!“. Коя е сега националната идея, обединяваща всички българи? Дали в нея не се вместват пари, далавери, безнравственост, убийства, безстопанственост? Не бих могъл да отговоря, но смятам, че сега няма такива! А обединяващата национална идея е необходима не само за да просперира страната, но и за още нещо. Не е тайна, че от 1923 година до ден днешен у нас бушува с по-ярки или по-приглушени пламъци гражданска война, която политически конфронтира социалните слоеве на българския народ. Добре известно е от историята, че никоя политически противопоставена нация не бележи икономически и духовен просперитет.

Нашето общество не може да бъде перманентно конфронтирано. На основата на патриотизма и българската национална кауза трябва да се работи за единение и сплотяване на българския народ. Ето тук според мен е една от новите и изключително важни задачи на българската левица, така и на БСП и БАС: с цялостната си политическа и социална дейност да спомагат за притъпяване и постепенно преодоляване на политическия конфронтационен модел, който сега битува в българския обществено-политически живот.

В заключение бих желал да отбележа, че принципите на свобода, демокрация, справедливост, в името на които преди 64 години в резултат на победата на 9 септември беше установена властта на Отечествения фронт – една уникална многопартийна формация, не са загубили своята актуалност. Те са важни и значими и днес в годините на 21-то столетие, защото ни връщат към позабравения, плуралистичен политически модел. За да бъде мирен и демократичен, за да се развива прогресивно напред светът трябва да е многополюсен в политическо отношение. Еднополюсният модел, кой-

то искат да наложат САЩ, използвайки за това глобализацията като главно оръжие, е нереален, нежизнен и не е в интерес на човечеството. Той отново би довел до надпревара във въоръжаването и с риск от нова световна война.

Тази опастност явно е анализирана денайлно от някои държави, които за да противодействат на американизацията на света, създават своя икономическа групировка, чието наименование е съставено от началните букви на техните имена – БРИК. Разшифровката е Бразилия, Русия, Индия, Китай – страни с необятни пространства, неизчерпаеми природни ресурси, огромен човешки потенциал и мощни икономики. Евентуално към тях по-късно ще се присъединят Япония, Мексико и Виетнам. Специално искам да подчертая, че БРИК не е комплот срещу глобализацията, а бариера срещу налагането на света на политико-икономическия модел на САЩ.

И за да не бъда голословен позволете, моля, няколко цифрови данни за Китай – един от членовете на БРИК. Това е най-многолюдната държава на планетата – има население над 1 милиард и 400 милиона души.Китай е на първо място в света по размер на валутния си резерв, който възлиза на 1 трилион и 640 милиарда долара.В продължение на 29 години средният годишен прираст на националния доход в Китай е 9 %, а в последните три години тази цифра нараства на 11,3 %. Показателен е резултатът от 29 Олимпийски игри в Пекин – Китай е на първо място по броя на завоюваните олимпийски медали. Не правя никакъв анализ на тези факти, а оставям всеки участник в днешната конференция сам да си направи коментар.

Какво ще е бъдещето на БРИК, дали ще запази само икономическия си характер, или ще придобие и политически функции ще даде отговор времето. Във всички случаи обаче, тази формация ще има съществено влияние върху по-нататъшния ход на глобализацията. Нека да си пожелаем да бъдем свидетели на тези съдбовни за човешката цивилизация промени!

Благодаря за вниманието!

Септемврийското антифашистко въстание от 1923 г. Българската държава и нашата национална съдба

Проф. д.ф.н. Минчо Минчев

Септемврийското антифашистко въстание от 1923 г. е от онези исторически събития, които оставят открити рани в историческата памет на народите в продължение на десетилетия. Връщането към тях периодически поставя въпроса за тяхбата същност и значение.

Макар и оспорвана от реваншистката десница в България, същността на Септемврийското въстание е ясна – то е антифашистка, при това – първа в света въоръжена съпротива на трудовите маси.

Поради нищожното влияние, което има нашата сстрана в общочовешкия исторически процес и международното значение на това въстание е подценено и изтикано на заден план.

По-различно е значението на Септември 1923 г. за историческата съдба на нашия народ. Осъзнавано или не в колективната памет на поколения българи то й е оставил незаличими следи на героизъм, отчаяние и неизживян трагизъм. Това винаги е повод, когато се върнем към размирната 1923 г. да се вглеждаме по-навътре, в същността на настоящето ни.

Направим ли го, на очи се набиват две неща – пълната неспособност както на някогашната, така на новосъздаващата се българска буржоазия да играе каквато и да е положителна роля в живота на нацията.

Второто – старанието на политическия „елит“, десен и „ляв“ да изопачи, да омаловажи и ако е възможно – да изтрие от паметта на нацията Септемврийското народно антифашистко въстание от 1923 г. Пампозното честване на други септемврийски дати – 6 и 22, трябва да хвърлят сянка върху 9 и 23. И това е официална държав-

на политика, независимо кой управлява страната.

Но в края на септември има още едно събитие, чиято 90-та годишнина бе отмината с гробно мълчание – Владайското войнищко въстание и родената от него Радомирска република. Защо? За да не се обиди поредния гастролиращ в родината ни Кобург ли?

Защо при оперетно-пампозното честване на „деня на независимостта“ навсякъде на преден план се тикаше също тъй оперетно изпъчения Фердинанд? За да се зарадва внука, продал ордените на дядос си!

Явно нито старата, нито пръкващата се нова българска буржоазия не може да вирее извън сянката на проклетата от народа Кобургска династия.

Всъщност с Акта на независимостта българската буржоази достигна апогея на положителната си роля в историята на страната. Само пет години по-късно тя пропиля резултатите от чудовните победи през Балканската война, поднесени й от вдъхновения български народ.

През юли 1913 г. разглезеният от нашата буржоазия Кобург извърши една престъпна авантюра, сложила кръст на нашите национални идеали.

От тогава българската буржоазия се преорентира политически към Германия и Австроунгария като към класовата си ненавист към народа прибави и цивилизационното предателство.

От тогава българската буржоазия престана да играе каквато и да е положителна роля, а преобладаващата й германофилска фракция затъваше все по-дълбоко във водите на реакцията. Затова не е чудно, че тя така бързо се фашизира веднага след поредната национална катастроф от 1918 г.

Само пет години след престъпната авантюра на Фердинанд с разпалената от него Междусъюзническа война, през 1918 г. облеченият в шинели български народ соръжие в ръка тръгна да му дири сметка за напусто дадените жертви.

Народът искаше република, българската буржоазия си искаше... цар. И като не можеше да спаси Фердинанд си назначи такъв неговия син. Потоши войнишкото въстание в кръв и такададе ис-

тинското начало на гражданската война в България, която трая точно 3 десетилетия – до края на 1948 г.

Ако през 1918 г. народът искаше република, „неговата“ буржоазия спасяваше монархията и по-точно – трона на следващия Кобург – БОрис III.

След още пет години той се отблагодари на своята буржоазия като благослови кървавия Деветоюнски преврат. Сега ставаше вече дума за спасяване не само на монархията, но и за запазване класовите привилегии и на старата, и на вече новата, родена от грабежа на народа през войните от 1912-1913 и 1915 – 1918 г.

Превратът бе последван от стихийно въстание – разпокъсано, без ръководен център, без подготовка и без ясна стратагическа цел. То бе израз на спонтанната ярост на трудовите хора, на селската наивност на селяните и на романтичните, книжни представи на току-що роденатa комунистическа партия за революцията.

Затова новото въстание, избухнало три месеца по-късно, бе своебразно, вече организирано продължение на първото И то беше народно въстание, но вече с ръководен център, с ясна цел и все пак някаква тактика. Липсата на време за подготовка във всяко отношение, колебанията „за“ и „против“ него, слабостите в консперативната дейност го локаризираха в отделни огнища и то претърпя разгром.

Поражението на Септемврийското въстание бе поредното – трето за пет години поражение на българския народ. Буржоазията триумбираше. Тя започна тотално кърваво настъпление срещу трудовия народ и неговата най-съзнателна част – прогресивната лява интелигенция.

Буржоазията утвърждаваше с узаконен терор своето господство – през януари 1924 г. бе гласуван зловещия Закон зазщита на държавата.

В хода на Септемврийското въстание народът прояви не само героизъм, но и истинско благородство – въстаниците не убиха нито един заловен от тях и обезоръжен свой противник. Нито един!

Затова пък свикналата още следосвобожденските години да убива опонентите си българска буржоазия не се поколеба да извър-

шва масови екзекуции –убити бяха повече от 5 хиляди въстаници; над 15 хиляди души бяха арестувани и измъчвани. Хиляди хора бяха принудени да емигрират.

Но и след въстанието буржоазията продължи да убива с ръцете на своите наемници. Масовият терор бе последван от индивидуален – един след друг, на улицата, показно – бяха убивани ръководни дейци на БЗНС и БКП(т.с.), известни единофронтовци. Избиваха ги методично, хладнокръвно – по списък, по фашистки.

За днешните наследници на тогавашните убийци няма какво да говорим, но когато отново се появиха учени с академични звания, които „обясняват“ тогавашните събития, всъщност оневиняват убийците, когато твърдят, че в България е нямало фашизъм, а кървавият бял терор бил „естествена реакция на властта срещу противодържавните елементи“, те се превръщат в закъснели морални съучастници на тези убийци.

Те са готови да се възмущават от атентата в църквата „Света Неделя“, но и дума не казват за избитите хиляди и репресирани десетки хиляди хора, нямащи нищо общо с този атентат.

Взривът в катедрания храм бе акт на отчаяния, един необмислен, стихиен акт на възмездие за кървавия разгул на изплашената до смърт българска буржоазия. Този атентат бе авнтюристичен, но закономерен епизод от разпалената иненно от буржоазията гражданска война в България.

Без да е оправдаван атентатът от 16 април 1925 г. е обясним с жестоката логика на класовата борба, обявена пак от буржоазията срещу „своя“ народ.

Тя бързаше да узакони терористичната си власт. Използвайки шока от атентата и кървавата вакханилия след нехо, през май 1925 г. бе прокаран закон за администрацията и полицията, който узаконяваше практически неограничените права на държавната власт...

И трябва да се питаме – какъв бе този закон – буржоазно-демократичен или фашистки. Това, че бе гласуван „демократично“ от едно фашистко Народно събрание само придава специфична черта на българския фашизъм – да прикрива терористичния си характер зад паравана на парламентарната демокрация. И нищо повече!

Дори когато лявата опозиция в България бе физически унищожена, а социалната й база – фактически лишена от каквато и да е изява, през 1926 г. към Дирекцията на полицията се създава Централна картотека, съдържаща информация за лица, заподозрени в „антидържавна дейност“; комунисти, земеделци, анархисти и дори леви интелектуалци без партйна принадлежност.

Тази картотека служеше на режима и тогава, когато кървавият професор Ал. Цанков бе заменен с по-мекия режим на либералната англофилска и франкфилска буржоазия. Нейният девиз „Со кротце, со благо“ бе допълнен сполучливо от изстрадалия народ “... и со малце кьотек“.

За осемгодини свое управление либералната фракция на българската буржоаия доказа, че и тя е изчепала своите способности да направи нещо полезно за страната. Годините на кървав терор бяха лишили българския трудов народ от способността му да различава „добрата“ (либералната) от лошата (фашистката) буржоазия. Беззаконията, уличните убийств, извършвани от „неотговорни елемрнти“, корупцията, кошмарната демагогия и продължаващите да действат без ограничения репресивни закони от времето на Ал. Цанков, отчуждаваше и тази фракция на българската буржоазия от трудовия народ. За сетен път ставаше ясно, че тя е исторически обречена като цяло.

Настъпилият в страната хаос от управлението на т.нар. Народен блок бе решен радикално, напълно в традициите на тогавашния политически живот не само в България , но и в цяла Източна Европа – чрез военен преврат. Той „разчисти“ и последните остатъци от буржоазната демокрация и откри отново пътя към властта на германофилската, бързо фашизираша се фракция българската буржоазия начело с неформалния й лидер цар Борис III. През м. юли 1937 г. бе издадена специална Наредба-закон за държавната полиция, която копираше нациския немски закон за полицията от 1935 г. Така 12 години след Деветоюнския преврат от 1923 г. България окончателно се превърна в полицейска държава от фашистки тип.

След три години, без България още да е официално обвързана

политически и военно с нацискa Германия, е гласуван закон Закона за защита на нацията. Този антиеврейски закон е типичен фашистки юридически акт; срамно петно в нашата гражданска история.

В края на 30-те години на XX век България е подложена на усилен дипломатически натиск от великите сили за да определи своето място в наближаващата война. На българската буржоазия бе даден изключителен шанс да поправи грешките си от 1913 и 1915 г.. Тя просто не биваше да застава на страната на нацискa Германия – да не се включва в т. нар. Тристранен пакт.

Не е вярно, че А. Хитлер е обещавал всичко, аУ. Чърчил и Й.В. Сталин – не обещавали нищо. Точно обратното – и Великобритания и особено СССР обещаваха на България Западна Тракия, Източна Тракия и дори Вардарска Македония.

Носят се какви ли не легенди за „англофилството“ на цар Борис III. А той си беше лидер на имащата пълно надмощие в политическия и икономическия живот на страната прогерманска и вече фашизирана фракция на българската бържоазия.

Той и неговият министър председател пренебрегнаха по най-арогантен начин съветските и английските предложения и присъединиха на 1 март 1941 г. България към Тристранния пакт. Така българската буржоазия като цяло извърши поредното си национално предателство германофилската с това, че направи страната ни сателит на Райха, а англофилската, че не направи нищо, за да предотврати това. Тя ограничи своята дейност врамките на Народното събрание като една удобна малобройна опозиция, заемаща морално издържана, но лишена от политически резултати позиция. Това поддържане на видимост за парламентарна демокрация едновременно – открито антинароден кървав терор бе една водевилните особености на българския фашизъм. Именно на нея се позовават най-често апологетите на тезата, че в България не е имало фашизъм.

А Народното събрание без никакви колебания гласуваше един след друг чисто фашистки репресивни закони. Българската прогерманска буржоазия не изпрати войска на Източния фронт. Но не защото тя се противопоставяше, а защотоникой не им искаше това –

нито преди , нито след смъртта на цар Борис III. Затова пък фашистките правителства бяха дали всичко на нациския Райх – нейното стопанство, нейната инграструктура, нейните полезни изкупаеми – и в крайна сметка и нейната армия : 380 хиляди българи бяха мобилизирани , за да осигуряват балканския тил на Вермахта. С тази си политика монархо-фашистка България освободи точно толкова немски войници за Източния фронт.

Профашистката политика на България, която пронизваше все по-дълбоко българското общество, от края на 30-те години нататък срещна откритата въоръжена съпротива на народа след 22 юни 1941 г. – след нападението на фашистка Германия срещу СССР.

Тогава фашизираната българска буржоазия взе своя кървав данък от българския трудов народ. Гражданската война в страната достигна логическия си връх – за 4 години народът даде над 40 хиляди души убити.

От 30 хиляди партизани и членове на бойни групи бяха убити 9140; от 200 хиляди ятаци и помагачи убити бяха 20 000. През изтезания в полицията преминаха почти 65 000 мъже и жени. Затворниците и концлагеристите достигнаха 30 000.

В Отечествената война, която наложително трябваше да бъде водена, за да се спаси териториалната цялост на България бяха дадени още 10 000 убити и 20 000 ранени.

Фашистките правителства на Б. Филов. Д. Божилов и Ив. Багрянов даваха по 50 000 лева за главата на убит партизанин. По този начин 2200 убийци бяха възнаградени с 28 милиона лева.'

От безумната авантюра с обявената срещу САЩ и Велкобритания война последваха безмилостни бомбардировки на страната. Щетите от тях се изчисляваха на повече от 13 милиарда лева.

А германофилската буржоазия и нейните фашизирани политически марионетки ожесточаваха своето кърваво настъпление срещу народа. С грабителските спогодби „Нойбахер“ и „Клодиус“ на хитлеристка Германия бе дадено неограниченото право да ограбва българското национално стопанство; десетки милиарди лева под формата на реални стоки потънахабезвъзвратно в действието на нацискатa военна машина.

Но какво правеше другата – англофилската фракция на българската буржоазия? Нищо! Освен водевилния „опит за преврат“ на Гемето и локализираната в Народнотое събрание опозиция – нищо друго.

И последният опит на това крило на българската буржоазия да направи нещо и за България завърши с провал. Много късно тя се сети да преговаря с англо-американците ; а и когато чрез Ст. Мошанов преговаряше с тях, тя мислеше за себе си, а не за България. Англичаните и американците лесно забелязаха това и престанаха да се занимават с тази буржоазия.

Когато новото правителство на К. Моравиев, съставено най-после от либерални демократи, обяви война на хитлеристка Германия и нейните съюзници, България се оказа във война практически с целия свят.

Така, вследствие действията на съвкупната българска буржоазия инейната фашистка и либерална фракция остави на българския народ една ограбена, една опустушена, една съсипана страа. Това си беше национална катастрофа.

В гражданскат война настъпи обрат – дойде времето на възмездието. За кървавите тридесетгодишни злодеяния на българската буржоазия, за трите национални катастрофи, за пропилените национални идеали тя трябваше да плаща.

Заради благородството на българския народ тази цена бе нищожно малка. Проклинатият от потомците на българската буржоазия Народен съд се оказа необикновено снизходителен; от общо аестувани над 28 хиляди повече от половината в кратък срок бяха освободени. От предадените на съда 12 122 присъди получиха 9155 души. Останалите бяха оправдани.

На смърт бяха осъдени 2730, от които – тримата фашистки ргенти, 22 министри, 67 депутати. 47 генералин и полковници и 8 царски съветници. Останалите баха в голямата си част садисти-убийци, предатели и провокатери.

На доживотен затвор бяха осъдени 1305 души; на затвор от една до 20 години –4312 души

Почти 1000 души станаха жертва на саморазправа в първите

две седмици след 9.09.1944 г. Народният съд нямаше нищо общо с това – той все още просто не съществуваше.

Жертви на произвола станаха елементарни физически убийци. И ако е имало несправедливо убити сред тези 1000 души те са единствените, за които може да се съжалява. Самият Народен съд не осъди нито един невинен.Съизмерими с престъпленията, които българската буржоазия извърши само от 1 март 1941 до 9 септември 1944 г. този съд бе не само справедлив, но и снизходителен в мярата на наказанията.

Такава е историческата истина. Народът и морално се извиси над „своята“ некадърна, алчна и жестока буржоазия.

Деветосептемврийското народно въстание сложи началото на края на гражданската война в България. След като профашиастката фракция на българската буржоазия бе политически и икономически разгромена, потенциаланата опасност от рецидиви идваха от либералната англофилски ореинтираната нейна фракция. В започналата и набираща сили Студена война тя бе способна да дестабилизира гражданския мир в страната.

С национализацията през декември и тази опасност бе предотвратена. Народът стаа пълновластен господар на своите съдбини. И така до края на 1989 г., когато бе дадена зелена светлина на реставрацията на капитализма. И тя скоро бе съпроводена с неизбежния си спътник – фашизоодния реваншизъм..

Няма никакво съмнение, че ако реанимираната и нововъзникнала българска буржоазия усети заплаха за класовите си интереси, тя няма да се поколебае да поднови гражданската война с трудовия народ.

Тя е достатъчно алчна, жестока и продажна, за да стори това.

III. Дискусия: изказвания, предложения и др.

Ролята на младите антифашисти и преодоляване на съвременния екстремизъм

Николая Иванова
Председател на Областния съвет
на младежите на БАС– гр. Кюстендил

Тази година се навършват 85 години от Септемврийското въстание и 64 г. от 9-ти септември 1944 г. Две важни дати, които ще останат дълбоко в сърцето на всеки от нас – младите антифашисти и социалисти.

БАС е неразделна част от международното антифашистко движеие. То членува в международната федерация на участниците в съпротивата и сътрудничи с други международни, национални антифашистки организации и движения. Той е и примник на Съюза на бойците против фашизма и неофашизма във всички направления, като защитава хуманистичните ценности основани върху социалната справедливост в демократичните принципи на обществото.

Класическият фашизъм включва лагерите на смъртта, като Освиенцум, Дахау, Бухенвалд, Равенсбурк, Матхаузен. Това са само някои от имената, които продължават да извикват мъчителни възпоминания у милиони хора. Лагерите бяха замислени, като ефикасна средство за потискане и унищожаване на политическите противници на нацизма. В тях бяха изпратени евреи, комунисти, социалдемократи и профсъюзни дейци. В лагера Освиенцум са загинали около 4 милиона души, от които най-много евреи.

Не е лесно да бъде обяснен и проумен новия фашизъм. Проявите на неофашизма не се свеждат само до бомбени атентати и палежи, до погроми над малцинствата. Още по-погрешно е разбирането, че проявите на неофашизма трябва да се свързват единствено или преимуществено с някои външни форми на манифестира-

не на принадлежност към фашистки организации със символиката на фашистките и новите крайно десни партии. Неофашизмът, съвременния десен екстремизъм не са случайни отклонения по историческата магистрала на човечеството. В съвременния свят, те изглеждат неизбежни явления, които вероятно ще ни съпровождат през следващите десетилетия. Десния екстремизъм и етническото противопоставяне може да се схващат, като реално присъстващи и в днешната българска политическа действителност.

Десният екстремизъм се въправя на основата на идйно-политическата безплодност на традиционната западна десница. Всъщност, десницата никога не е имала особено оригинални нови идеи. Обратно, свежите й идеи, най-често откраднати от левицата, след като се представят в твърде модифициран вид. Ако за класическият фашизъм се твърдеше, че има своята масова социална база, в лицето на средните социални слоеве заплашени от кризата, то днес, е ясно, че самите тези слоеве, които могат да придадат на десния екстремизъм и неофашизма значими социални мащаби, изглеждат твърде различно. Трябва да приветстваме факта, че във всички западноевропейски държави-членки на Европейския съюз, преобладаваща част от политиците се отнасят резервирано и негативно към фашизма, неофашизма и десния екстремизъм. Обаче някои десни партии водени от стремежа за изборен успех на всяка цена, включват в своите програми елементи от програмите на дясноекстремистките партии, съобразяват се и с дясноекстремистки ксенофобски настроени избиратели. Днес българските антифашисти трябва да сме наясно: неофашизмът, десния екстремизъм, за съжаление, са и ще бъдат наш таен спътник. На този базисен извод следва да се подчини и цялостната дейност на съвременния български антифашизъм. Това, което се случва тук, у нас, не е някакво изключение. Ролята на младите антифашисти е да се борят срещу съвременния екстремизъм, а как ще стане това?

През 2009 г. са парламентарните избори. Нашата задача е да се борим за спечелването на тези избори. Да не допуснем някои крайно десни партии да влязат в управлението на страната. Защото поведението на някои лидери на такива партии са хора със сходна

неофашистка ориентация. Именно нашата роля е да не допуснем хора, които насърчават национално разделение да поемат управлението на страната. За да спечелим изборите трябва все повече млади хора от БАС и БСП да влязат в управлението на страната. Естествено без да се подценяват старите кадри. Трябва повече български избиратели да се доверяват на младите хора с леви идеи, да се дава път на младите. БАС да бъде винаги рамо до рамо с БСП. Повечето от членовете на БАС, са и членове на БСП. Ние, младите членове на БСП ще придадем публичен образ на БАС. БАС ще си остане и занапред организацията на ветераните от антифашистката съпротива, но БАС все повече ще става организация на следващите поколения. БАС ще бъде част от лявата коалиция и надежден партньор на БСП. Ние ще докажем, че европейската младеж е в челото на борбата срещу съвременния десен екстремизъм и неофашизма, че борбата с фашизма и неофашизма за съжаление не е само битка от миналото, но и предстояще изпитание пред новите поколения.

БАС ще открие и изгражда своето ново лице в обществото. Десният свят не е толкова десен, светът има все още огромен ляв, антифашистки потенциал. Ние, младите антифашисти вярваме, че ще успеем да се преборим с българския модел на десния екстремизъм, защото от миналото сме взели огъня, а не пепелта.

За социалната политика и здравеопазването в съвременна България

Д-р Петър Стоянов Горанов
Лекар социал-хигиенист (пенсионер)

На фона на „демократични постижения“ в България през прехода към демократично общество лесно ще си обясним и социалната политика на страната. Когато говорим за социална политика не бива да забравяме, че тя зависи от две неща при класовото общество:

– от размера на брутния вътрешен продукт и неговото разпределение между обществените групи;

– от размера на сумарните плащания на населението към държавата (данъци, социални и здравни осигуровки, акцизи, такси, местни данъци и др.)

След въвеждането на плоският данък у нас се стигна до световният парадокс, социалните групи с най-ниски доходи да заплащат най-високи суми като процент от техните доходи.

Така например преди плащания при нископлатените работници и служители възлизат на над 53 % от месечните й доходи.

При пенсионерите тези плащания надхвърля 20 % от получаваните месечни пенсии.

При богатите тези плащания са над 20 % от месечния им доход.

А при най-богатите – дори под 10 % от годишния им доход, ако не са инвестирали над 30 % от печалбата си.

При пенсионното осигуряване положението е подобно. С изменението на закона за пенсиите и въвеждането на точковата система се стигна до значително увеличение на пенсиите на пенсионерите от I-ва категория труд за сметка на намалението на пенсиите на пенсионерите с III-та категория труд.

Така например, пенсионер с трета категория труд при 35 год. трудов стаж и 500 лв заплата, сега има 265 лева пенсия, а пенсио-

нер с I-ва категория труд с 25 години трудов стаж и 500 лева работна заплата има 490 лева пенсия при положение, че и двамата са пенсионирани през 1991 год. А само след 4 месеца (от 1.I.2009г.) вторият пенсионер ще получава вече 700 лева, а първият ще си остане на същата пенсия до 1.VII.2009г., когато получи увеличение от 8-10 %.

Така изглежда днес социалната политика на демократична България. И такава ще си остане. Богатите ще стават все по-богати, а бедните – все по-бедни.

Като лекар-социал-хигиенист не мога да отмина и проблемите в здравеопазването.

От 1990 година и до днес хора, които не правят разлика (защото не я знаят) между здравеопазване и медицинско обслужване се занимават със здравно законодателство и реформа-бавна ликвидация на държавната медицинска служба (мрежа) и приватизация на нейната материална собственост.

Стигна се до там, че амбулаторното медицинско обслужване бе изцяло поверено на частни медицински заведения с благозвучни имена: личен лекар, ДКЦ, МДЛ и др. Сега идва ред на държавните и „общински“ (също държавни) болници. Ще бъдат „продадени“ на частни лица и фирми.

По този начин държавата ще се освободи и от грижата за здравето на своя народ, както се освободи от грижата за неговите доходи и материално положение.

Като имаме в предвид и състоянието на законодателството, съдебната система и борбата с престъпността, то става ясно, че тоталният произвол в страната ще продължи, трите държавни власти ще имат в страната и вън от нея само представителна роля.

И ще се правят жалки напъни да постигнат онова, което нито една съвременна демократична държава не е постигнала: с помощта на частния капитал да решава най-важните медицински, здравни и икономически проблеми на обществото. Аз съм убеден, че това е невъзможно.

Привършвайки своето изказване и изхождайки, че сме в навечерието на 64-та годишнина от 9.IX.1944 г. и говорим за монархо-

фашизма в България (някои твърдят, че у нас фашизъм не е имало) ще кажа: имаше фашизъм!

През пролетта на 1941 година (със закон или указ – не зная) в гимназиалните класове I-III (V-VII класове днес) бяха изградени задължителни организации „Орле“, а във всички средни училища (реални, класически и професионални) бяха изградени организации „Бранник“. Същите организации бяха предназначени и за извънучилищна младеж и за пълнолетните граждани. Членуването в „Бранник“ не бе задължително.

В заключение ще кажа, че това, което ние в продължение на 45години градихме, днес е разрушено, отречено и оплюто.

Ако имаме достойнство и кураж трябва да се противопоставим поне на оплюването на огромните успехи във всички сфери, но най-вече в здравеопазването.

Не бива да залагаме на съдът на историята. Той ще бъде постфактум, задочен, без живи свидетели и във всички случаи пристрастен.

Йордан Чочов,
ветеран на антифашисткото движение,
бивш партизанин и участник
в Отечествената война 1944 – 1945 г.

Уважаеми другарки и другари,

Настоящата дискусия е уместна от гледна точка на необоснованите твърдения напоследък, че не може да се говори за фашистки явления в България през годините на Втората световна война, а и преди това.

Първо, искам да направя едно уточнение във връзка с основаването на обединения Рило-Пиринski партизански отряд. Това стана по нареждане на Главния щаб на НОВА (Народоосвободителната въстаническа армия) в края на месец юли 1944 г. под Мусов връх – Рила планина.Трябваше да се създаде по-мощна партизанска бойна единица, която да бъде способна да извършва по-значителни акции в Югозападна България и която ще се включи активно в борбата срещу фашистката власт в навечерието на назряващите събития.

Обединеният Рило-Пиринski отряд бе формиран на принципа на доброволността. От трите отряда – Дупнишкият, Горноджумайският и Разложкият, трябваше доброволно да се излъчат кандидати, които да влязат в този отряд. Основното ядро на отряда беше от Дупнишкия партизански отряд „Коста Петров“ и Разложкия отряд.

За командир на обединения отряд беше предложен и без възражения избран тогавашния командир на Дупнишкия партизански отряд Васил Демиревски – Желью, за негов заместник Крум Радионов от Разложкия партизански отряд и за политкомисар Кръстю Стойчев.

Ръководството на Рило-Пиринския партизански отряд от този момент фактически се превърна в ръководство на Четвърта военно-оперативна въстаническа зона с център Горна Джумая. Това го казвам, тъй като по този въпрос мнозина историци-изследователи

допускат грешки. Към Четвърта военно-оперативна зона се включиха допълнително Дупнишка и Самоковска околии. По този начин бе разширен терена за действия и сферата на влияние на Рило-Пиринския отряд.

Така изграден, отрядът наброяваше около180 добре въоръжени и добре обучени партизани, които бяха в състояние да провеждат продължителни тактически преходи и да водят мащабни акции срещу полицията, жандармерията, войската и ловните дружини в подкрепа на местната власт и тогавашното правителство. Все в този дух, обединеният отряд проведе своята най-голяма акция на 24 август 1944 г., пряко насочена към обекти на немски и български военни поделения, разположени по долината на река Рилска – от местността „Жабокрек“ до Кочериновската почивна станция.

А сега за провеждащата се конференция. Темата и основните въпроси, които са набелязани за обсъждане имат смисъл, ако тези неща станат достояние на повече хора и най-вече на младежите. Те много не се интересуват от миналото и особено от по-близкото минало, но ние сме длъжни да предизвикаме у тях интерес. От това те ще спечелят, ще научат важни неща за националната история, ще се почувстват по-достойни патриоти.

Предлагам, материалите от конференцията да се отпечатат в сборник и по-късно се изпратят на всички общински структури на БАС, БСП и СОСЗР – гр. Дупница.

Асен Заров
председател на Клуба на
антифашистите – с. Бистрица

Другарят Асен Заров сподели пред участниците опита на Клуба на антифашистите в с. Бистрица, общ. Дупница. Впечатление направи фактът, че в техния клуб членуват предимно млади антифашисти, с които провеждат редица интересни мероприятия. Едно от тях е редовно поддържане изрядността на паметните места в района на с. Бистрица, свързани с антифашистката съпротива. Това са: паметникът на Дупнишкия отряд „Коста Петров“, Паметният знак в чест на основаване на Втората партизанска чета в България от Васил Демиревски – Жельо и неговите бойни другари, Паметника на загиналите във войните за Освобождението и независимостта на България в селото и др.

Иван Станев
герой на социалистическия труд
член на ПБ на ПБК
(Партия на българските комунисти)

Ще ми позволите в моето изказване да Ви припомня за онази България, с която преди 20-30 години всички се гордеехме. За по-малко от половин век нашият народ успя да изведе страната от последно място в Европа до челните редици на икономически развита държава с модерна промишленост и висок жизнен стандарт.

След Девети септември 1944 г. първите значими национални обекти изградихме ние, младежите на 18-20 годишна възраст. Това бяха прохода на Републиката „Хаинбоаз“, ж.п. линиите Ловеч-Троян, Перник-Волуяк, ДМЗ „Ленин“– Перник, АТЗ Стара Загора, язовир „Росица“, язовир „Студена“, новия град на България – Димитровград и още десетки големи и по-малки обекти.

Никога не бих забравил ентусиазмът и желанието, с което работихме на тези обекти. Никой тогава не мислеше за собственото си благополучие или за трупане на богатство. Не претендирахме за удобства и разкошна храна, защото България не можеше да ни даде това. Ние работехме доброволно по 10-12 часа, искахме по-скоро да се вдигнем от мизерията и да сме успяваща държава, с нови хора, с нови мечти. И ето – това крепеше нашия дух.

През годините на социализма нашия народ извърши трудов героизъм, създаде нов облик на България – красиви и благоустроени градове и села, всички трудоспособни хора работеха по убеждение и живееха добре.Всяко второ семейство разполагаше с ново жилище, със собствен лек автомобил, модерно битово обзавеждане. Децата ни учеха безплатно във всички степени на образованието. Между хората нямаше тази завист и отчуждение, защото всички живееха добре.

Всичко това днес се отрича от новодемократите, които твърдят, че в България не е имало фашизъм.

Ето какво ни донесе т.н. нова демокрация: пълна стопанска разруха, бедност за 80-90 % от народа, разюздана престъпност, ог-

рабване труда на хората, порно анархия, липса на почит и уважение към обикновения човек, безперспективност. Вече 18-19 години България търси своя верен път към бъдещето. Допуснахме огромни грешки в опазване на държавното имущество, в почитането на законите, в моралните ценности, в сферата на образованието и здравеопазването.

През последните 3-4 години започна стабилизиране на държавността, на икономиката, настъпиха положителни промени в социалната политика на правителството. Това са обнадеждаващи признаци, че страната ни вече излиза от тоталната криза. Дано така да продължава и през идващите години.

Аз вярвам, че младото поколение на България ще продължи този път.